

Fal ve Falcılık Geleneğinin X,Y,Z Kuşağı Üzerindeki Etkileri Eskişehir Örneği *

The Effects of the Tradition of Fortune Telling and Fortune Telling on Generation X, Y, Z Eskişehir Example

ÖZET

Eskişehir'deki X, Y ve Z kuşakları üzerinde falcılık geleneğini inceleyen bu çalışma, falcılığın kültürel, sosyolojik ve psikolojik yönlerini derinlemesine ele almaktadır. Nitel araştırma yöntemleri, yani gözlem, mülakat ve anketler aracılığıyla, kuşaklar arasındaki falcılık geleneğinin evrimi ve bu geleneğe olan inançların nasıl değiştiği üzerine veriler toplanmıştır. Falcılığın, kültürel bir miras olarak modern dünyada evrensel bir bağ kurma ve umut arayışı işlevini devam ettirdiği gözlemlenmiştir. Ancak, kuşaklar arasındaki bu farklılıklar, geleneğin yorumlanmasında çeşitlilik yaratmıştır.

Araştırmada falın insanlık tarihi boyunca bilinmeyene duyulan merak ve umut arayışıyla şekillenmiş bir kültürel olgu olduğuna dikkat çekilmiştir. X kuşağı için falcılık, ev ortamında gerçekleşen bir gelenek ve dayanışma unsurudur. Kahve falı ve yıldızname gibi geleneksel yöntemlerin öne çıktığı bu kuşak, falı ailevi bağları güçlendiren bir ritüel olarak değerlendirmiştir. Y kuşağı ise sosyal alanlarda fal baktırmayı tercih etmekte, tarot ve astroloji gibi modern yöntemlere yönelmekte ve falı hem bireysel hem de sosyal bir etkinlik olarak görmektedir. Z kuşağı, dijital dünyanın etkisiyle falcılığa daha eleştirel yaklaşıyor da dijital platformlar ve mobil uygulamalar üzerinden fal baktırmayı tercih etmektedir. Tarot ve astroloji bu kuşak için daha popülerdir, çünkü bilimsel bir altyapıya sahip oldukları düşünülmektedir.

Falcılığın kuşaklar arasında farklılaşan bir kültürel deneyim olduğunu göstermiştir. Geçmişte bir gelenek olarak değerlendirilen bu olgu, günümüzde eğlence, rehberlik ve sosyal bağlar kurma gibi işlevlerle varlığını sürdürmektedir. Makale, falcılığın toplumsal değişimlere ve teknolojik yeniliklere adapte olduğunu böylece kuşaklar arasında farklı işlevler üstlenerek evrensel bir fenomen haline geldiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fal, falcılık, kuşaklar (X, Y, Z), inanç, uygulamalar

ABSTRACT

This study examines the tradition of fortune-telling among the X, Y, and Z generations in Eskişehir, focusing on its cultural, sociological, and psychological aspects. Using qualitative research methods such as observation, interviews, and surveys, data has been collected to analyze how this tradition has evolved and how beliefs surrounding it have changed over time. Fortune-telling continues to serve as a cultural heritage, maintaining its role in establishing connections and offering hope in the modern world. However, differences among generations have led to diverse interpretations of this tradition.

The research highlights that fortune-telling has historically been shaped by humanity's curiosity about the unknown and the search for hope. For the X generation, it is a domestic tradition associated with solidarity. This generation values traditional methods like coffee reading and astrological charts, seeing fortune-telling as a ritual that strengthens family bonds. The Y generation prefers social settings for fortune-telling, embracing modern methods such as tarot and astrology and viewing it as both an individual and social experience. The Z generation, influenced by digitalization, approaches fortune-telling more critically but engages with it through digital platforms and mobile applications. They favor tarot and astrology, believing these methods to have a scientific basis.

This study demonstrates that fortune-telling remains a dynamic cultural experience that varies across generations. Once a traditional practice, it now functions as entertainment, guidance, and social bonding. As it adapts to technological advancements and societal changes, fortune-telling continues to evolve into a universal phenomenon with distinct meanings for each generation.

Keywords: Fortune telling, fortune telling, generations (X, Y, Z), belief, practices

GİRİŞ

Falcılık, insanlığın neredeyse varoluşunun başlangıcından bu yana var olan bir olgudur. İnsanlar, gelecekle ilgili belirsizlikler ve kaygılarla başa çıkmak için çeşitli yöntemler geliştirmiştir. Bu bağlamda, falcılık, insanların

Banu Onat¹

How to Cite This Article

Onat, B. (2025). "Fal ve Falcılık Geleneğinin X,Y,Z Kuşağı Üzerindeki Etkileri Eskişehir Örneği" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:11, Issue:2; pp:327-343. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14937900>

Arrival: 27 January 2025
Published: 28 February 2025

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu makale, Prof. Dr. Aslı Büyükokutan Töret danışmanlığında hazırlanan "Eskişehir Merkez İlçelerinde Astral, Metafizik Kabuller ve Uygulamalar" başlıklı tezden üretilmiştir.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye. ORCID: 0009-0009-7100-0976

geleceğe dair endişe, korku ve belirsizliklerini anlamlandırma çabalarının bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Geçmişten günümüze, bireyler fal aracılığıyla gelecekteki olayları öngörmeye çalışmış, bu sayede içsel huzur ve güven arayışında bulunmuşlardır.

Öte yandan, özellikle İslam dininin fal ve falcılığı yasaklaması, bu kavramla ilgili toplumda bir dizi çekince ve tereddüt oluşturmuştur. İslam inancına göre, geleceği bilmek yalnızca Allah'a ait bir bilgi olduğundan, falcılık bu inançla çelişmektedir. Bu durum, birçok bireyin falcılığa karşı mesafeli durmasına ve bu pratiği sorgulamasına neden olmuştur. Dolayısıyla, falcılık, hem kültürel bir miras olarak varlığını sürdürürken hem de dini inançlar çerçevesinde tartışmalı bir konu haline gelmiştir.

Fal ve falcılık, insanlık tarihinin en eski ve evrensel fenomenlerinden biri olarak bireylerin bilinmeyene duyduğu merak ve geleceği keşfetme isteği doğrultusunda şekillenmiştir. Tarih boyunca pek çok toplumda, bu uygulama metafizik bir arayış ve umut ticareti olarak görülmüş, kültürel ritüeller ve toplumsal dinamiklerle iç içe geçmiş bir yapı kazanmıştır. Kahve falı, tarot, yıldızname gibi çeşitli tekniklerle kendini gösteren falcılık, bireylerin yalnızca gelecekle ilgili öngörülerde bulunma arzusunu değil aynı zamanda sosyalleşme, kültürel bağları güçlendirme ve psikolojik tatmin sağlama işlevlerini de yerine getirmektedir.

Son yıllarda, falcılık pratiği, teknolojinin ilerlemesi ve dijital platformların yaygınlaşmasıyla birlikte yeni bir boyut kazanmıştır. Geleneksel olarak evlerde veya sosyal etkinliklerde gerçekleştirilen fal bakma işlemleri, günümüzde sosyal medya, mobil uygulamalar ve çevrimiçi platformlar aracılığıyla daha geniş kitlelere ulaşmaktadır. Bu dönüşüm, farklı kuşakların falcılık algısını ve uygulama biçimlerini de etkilemiştir. X kuşağı için bir gelenek ve dayanışma unsuru olarak değerlendirilen fal, y kuşağında bireysel ve sosyal bir rehberlik aracı olarak benimsenirken z kuşağı için teknolojik bir eğlence ve bilgi kaynağı haline gelmiştir.

Bu çalışmada, Eskişehir özelinde, fal ve falcılık geleneğinin x, y ve z kuşakları üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Araştırma, farklı kuşakların falcılığa yönelik algılarını, uygulama biçimlerini ve bu pratiğe yükledikleri anlamları derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı çalışmada kahve falı, tarot, yıldızname gibi yaygın fal türleri üzerinden bireylerin metafiziksel deneyimlerinin sosyal ve kültürel dinamiklere etkisi ele alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı, Eskişehir'deki x, y, z kuşakları üzerindeki fal ve falcılık geleneğinin modern dönemdeki gelişimini ve inanışlarının boyutlarını ve hayat standartlarına, kişinin yaşadığı ve büyüdüğü toplumun kültürüne göre nasıl şekillendiğini gösterip inanışlarını ortaya koymaktır.

Araştırmanın sonuçları, falcılık olgusunun kuşaklar arası değişimlerini ve teknolojinin bu kültürel uygulamaya nasıl yeni bir boyut kazandırdığını göstermektedir. Bu bağlamda, çalışma hem kültürel antropoloji hem de toplumsal değişim perspektifinden önemli veriler sunmaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu araştırmanın materyalini Eskişehir'de yaşayan ve falcılıkla ilgilenen x, y ve z kuşaklarından bireyler oluşturmaktadır. Çalışmada, farklı yaş gruplarından fal bakan ve baktıran kişilerle yapılan mülakatlar, gözlemler ve anketler temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Katılımcılar, rastgele veya randevu yöntemiyle belirlenmiş olup, görüşmeler sırasında açık uçlu sorular sorularak bireylerin falcılığa yönelik tutumları, fal baktırma alışkanlıkları ve falın onlar için ne ifade ettiği incelenmiştir. Çalışma sahası olarak Eskişehir'in Odunpazarı, Adalar, Gökmeydan ve Çankaya Mahallesi gibi bölgeleri seçilmiş, bu bölgelerdeki falcılar ve fal baktıran kişilerle birebir görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca, fal baktırma mekanları, sosyal medya ve dijital platformlar gibi farklı ortamlar da gözlemlenerek veri toplanmıştır. Araştırmanın etik kurallar çerçevesinde yürütülmesi adına, görüşmeler sırasında ses kayıt cihazı ve not alma teknikleri kullanılmış, katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuş ve veriler etik kurul onayı doğrultusunda değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler, fala inanış oranları, fal baktırma motivasyonları, kullanılan fal türleri ve tercih edilen fal ortamları gibi kategorilerde analiz edilerek araştırmanın temel materyalini oluşturmuştur.

ÇALIŞMANIN METODU

Araştırmanın çalışma sahası, Eskişehir'de yaşayan X, Y ve Z kuşaklarından fal bakan ve baktıran bireylerden oluşmaktadır. Katılımcılar, rastgele veya randevu yöntemiyle belirlenen kişiler arasından seçilmiş ve derleme, kaynak kişilerin kendilerinin belirlediği alanlarda gerçekleştirilmiştir. Toplamda otuz yedi kişinin katıldığı bu çalışmada, veri toplama süreci katılımcıların izni doğrultusunda ses kayıt cihazı kullanılarak yürütülmüş; iznin alınmadığı durumlarda not alma yöntemi tercih edilmiştir.

Araştırmada kullanılan yöntemler arasında gözlem, anket ve mülakat yer almaktadır. Gözlem yöntemiyle, Eskişehir'deki fal bakılan ortamlar incelenmiş ve bu alanlardaki fal bakma pratikleri detaylı bir şekilde

gözlemlenmiştir. Anketler aracılığıyla katılımcılara yöneltilen sorular, falcılıkla ilgili inançlar, fal baktırma ortamları ve tercih edilen fal çeşitleri hakkında bilgi toplamış ve bu veriler grafiksel olarak analiz edilmiştir.

Mülakatlar ise açık uçlu sorularla gerçekleştirilmiş, fal bakan, fal baktıran ve falcılıkla ilgilenen kişilerle yapılan görüşmeler, kaynak kişilerin izni ve etik kurul raporu doğrultusunda ses kayıt cihazı ve not alma yöntemi kullanılarak kaydedilmiştir. Görüşme formu, x, y ve z kuşakları üzerinden toplamda dokuz x kuşağı, on beş y kuşağı ve on üç z kuşağından kaynak kişilerle gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler, Eskişehir bölgesinde ev, kafe ve park gibi çeşitli ortamlarda yapılmış ve katılımcılardan fal bakan, fal baktıran, fal baktırma ortamları, fala inanma oranları ve kullanılan fal çeşitleri hakkında belirli veriler alınmıştır.

BULGU VE TARTIŞMALAR

Eskişehir bölgesindeki fal baktırma ortamları ele alınarak veri toplama süreci titizlikle yürütülmüştür. Kaynak kişilerle yapılan görüşmeler, onların kendilerini rahat hissettikleri veya fal icrasını gerçekleştirdikleri mekânlarda, yani kafe, ev, park gibi çeşitli ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Falı bir geçim kaynağı olarak gören ya da tanınmaktan çekinen, metafizik konular hakkındaki görüşlerini paylaşmaktan kaçınan bireylerin kişisel hak ve özgürlüklerine saygı gösterilerek, bu kişiler çalışmaya dahil edilmemiştir. Çoğu katılımcı, yalnızca isim ve meslek bilgilerini paylaşmayı tercih etmiştir. Araştırma sonucunda, Eskişehir’de fal baktırma mekânlarının özellikle Odunpazarı, Adalar ve ev ortamlarında yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Bu mekânlarda hem falcılarla hem de fal baktıran kişilerle açık uçlu sorular içeren mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Ancak, bazı falcılar isimlerini açıklamaktan kaçınmış, bazıları ise baskı ve korku nedeniyle çalışmaya katılmayı reddetmiştir. Kaynak kişinin evinde yapılan mülakatlar ise ağırlıklı olarak Gökmeydan ve Çankaya Mahallesi çevresinde gerçekleştirilmiş olup, burada fal bakan kişilerin çocukları ve komşularıyla görüşülmüştür. Çoğu katılımcı, kimlik bilgilerinin gizli tutulması şartıyla bilgi paylaşımında bulunmayı kabul etmiştir. Araştırma kapsamında, kaynak kişilerle ortalama 1-2 saat süren birebir görüşmeler yapılmış ve veri toplama süreci iki ay boyunca devam etmiştir.

X, Y, Z KUŞAKLARI

Kuşak ve inanç kavramı gelişimsel olarak birbirini etkileyen iki önemli kavramdır. İnanç, toplumun yetişme, ekonomi veya yaşadığı döneme, yıla ve yere göre değişiklik göstermektedir. Merak duygusuna bakacak olursak da bu dürtüsel duygu farklı versiyon ve varyantlar da değişiklik gösterse de fal açısından hep devam etmiştir. İnanıcı belli kaynaklar şu şekillerde ele alır: “Her hükmün iki mefhum arasındaki münasebetinde tasdik veya red vardır. Hüküm önce zihinde bir rızaya dayanır. Yani zihin, iki mefhum arasındaki bu münasebeti bazen doğru, bazen yanlış diye kabul eder. Doğru diye kabul edilen hükümler müspet, yanlış diye kabul edilenler menfi olur. Buna göre; hükmün temelinde bulunan rıza olayına “inanç” denir.” (Boratav; 1994, s. 7). İnanç; Tanrı’ya, bir dine inanma, imân, itikat, birine duyulan güven, inanma duygusudur.” (TDK; 1998, S: 1080). İnanç, sözlük anlamı ile “kişice, ya da toplumca, bir düşüncenin bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi” demektir.” (Boratav; 1994, s.7). İnsanlar, yaşadıkları dönemin sosyal, ekonomik ve siyasi olaylarından derin bir şekilde etkilenmektedir. Bu etkileşimler sonucunda, belirli bir zaman diliminde benzer deneyimlere sahip olan bireyler, aynı kuşağın veya dönemin insanları olarak tanımlanabilir. Bu değişimler, farklı dönemlerde doğan insanların kişiliklerini, bakış açılarını ve değer yargılarını birbirinden farklı hale getirmektedir. Ekonomi, kültür ve siyaset alanlarında yaşanan dönüşümler, bireylerin algılarını, beklentilerini ve dünyaya bakış biçimlerini derinden etkileyerek onları yeniden şekillendirmektedir. Bu etkiler, toplumda farklı kuşakların ortaya çıkmasına zemin hazırlar; her kuşak, yaşadığı dönemin dinamiklerine göre sınırlarını çizer ve kendine has değerlerini, tutumlarını ve özelliklerini geliştirir. Böylece, değişen koşullar bireylerin ve kuşakların kimliklerini oluşturma sürecinde belirleyici bir rol oynar. 1927-1945 yılları arasında dünyaya gelenler gelenekselci kuşak, 1946-1964 yılları arasında dünyaya gelenler bebek patlaması kuşağı, 1965-1980 yılları arasında dünyaya gelenler x kuşağı, 1981- 1999 yılları arasında dünyaya gelenler Y kuşağı ve 2000-2020 yılları arasında dünyaya gelmiş nesil ise z kuşağı olarak sınıflandırılmaktadır. Kültür, bireylerin toplum içindeki kimliklerini şekillendiren ve toplumsal düzenin sürekliliğini sağlayan en önemli yapı taşlarından biridir. Bu bağlamda, somut (dil, sanat, mimari, giysi gibi) ya da soyut (inançlar, değerler, normlar, gelenekler gibi) kültürel öğelerin gelecek kuşaklara aktarılması, kültürün sürekliliğini sağlamak açısından kritik bir süreçtir. Bir kuşaktan diğerine aktarılan bu kültürel öğeler, her yeni kuşak tarafından yeniden yorumlanır ve onlara yüklenen anlamlar değişebilir. Bu yorumlama ve anlam yükleme süreci, kültürel değerlerin sürdürülebilirliği açısından hayati önem taşır. Zaman içinde, belirli toplumsal ve kültürel dönemlerde yetişen insan gruplarını tanımlamak için “kuşak” kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Örneğin, “X, Y, Z kuşağı” ifadesi, genellikle belirli dönemlerde yaşamış bireylerin ortak özelliklerini açıklamak için kullanılan bir terimdir. Ancak, gerçekte böyle bir kuşak bulunmamakla birlikte, genel kabul görmüş belirgin kuşaklar arasında Baby Boomer Kuşağı (1946-1964), X Kuşağı (1965-1980), Y Kuşağı ya da Millennials (1981-1996) ve Z Kuşağı (1997-2012) yer alır. Her bir kuşak, kendi zamanının ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik koşullarından etkilenerek farklı değerler, alışkanlıklar ve bakış açıları geliştirmiştir. Baby Boomer Kuşağı, savaş sonrası dönemin

zorluklarına ve ekonomik büyümesine tanıklık ederken; X kuşağı, teknolojiyle tanışan ve bireyselleşmeye önem veren bir nesil olarak ortaya çıkmıştır. Y kuşağı, dijital devrimin etkilerini yoğun bir şekilde deneyimleyerek sosyal medyanın ve küreselleşmenin şekillendirdiği bir dünyada büyümüştür. Z kuşağı ise tamamen dijital çağın içinde doğmuş, hızla değişen teknolojilere adapte olmuş ve bu adaptasyonla kendine has bir kimlik geliştirmiştir.

Amerika merkezli kuşak sınıflandırmaları, Türkiye gibi zengin kültürel ve sosyal dinamiklere sahip ülkelerde uyarlanabilir. Ancak, bu uyarılma sürecinde yerel kültürel unsurlar, tarihsel arka planlar ve toplumsal dinamikler dikkate alınmalıdır. Türkiye'deki kuşakların karakteristikleri, yalnızca küresel eğilimlerden değil aynı zamanda yerel kültürel ve sosyal faktörlerden de etkilenmektedir. Bu nedenle, kuşak tanımlamaları yapılırken yerel bağlamın ve kültürel çeşitliliğin göz önünde bulundurulması büyük bir önem taşımaktadır.

Her kuşak, yaşadığı dönemin koşullarına ve toplumsal değişimlere yanıt olarak farklı değerler ve tutumlar geliştirmiştir. Türkiye'nin kendine özgü tarihsel süreçleri, toplumsal yapısı ve kültürel mirası, kuşakların kimliklerini ve davranış biçimlerini şekillendiren temel unsurlardır. Bu bağlamda, kuşak tanımlamaları, sadece bireylerin yaşadığı coğrafi alanı değil aynı zamanda o coğrafyanın kültürel ve sosyal dinamiklerini de yansıtmalıdır.

FAL VE FALCILIK NEDİR?

Fal, geçmiş yüzyıllardan itibaren süregelen bir nevi umut arayışı olarak insanlığın metafizik bir dayanağıdır. İnsanoğlu genellikle umutsuzluğa düştüğünde veya bir dileği varsa gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini öğrenebilmek için gerçekleştirdiği bir uygulamadır. Bu uygulama süresince çeşitli materyaller ve varlıklar kullanılır. Geleceğe bakıldığı gibi geçmişe dönük bilgilere de ulaşabilmek için bu uğraşla ilgilenmişlerdir. Geçmişte meydana gelen olaylar, günümüzde fal bakma pratiğinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Falcılık denilen olgu ise bir kimsenin gelecekte haber vermek amacıyla belirli nesnelere aracılığıyla bakıp falı baktığı kişinin güncel, geçmiş, gelecek hakkında bilgileri vermesiyle tanımlanabilmektedir. Falcılık yapan kimse fal baktığı kişiye karşı nesnel, objektif davranmaktadır. Kişiyi tanıyor ya da kişiye karşı herhangi olumsuz bir duygu taşıyorsa fal geçersiz olarak nitelendirilmektedir. Günümüzde falcılık olgusu belirli mecralarda yapılabilmektedir. Aydın ise fal ve falcılığı şu şekilde açıklamıştır: *Fal genelde ya bazı alet ve vasıtalarla ya da bazı yöntemlerle tahminlerde bulunma, içinde bulunulan zamanla ve gelecekle ilgili yorumlar yapma işidir. Kehanet ve bakıcılıkla ortak yönleri varsa da fal özü itibarıyla farklıdır. Çünkü kehanet ve onun özel bir şekli olan bakıcılık cinler yardımıyla veya özel yeteneklerle (bakış, sezgi vb.) icra edilir. Bu bakımdan falcı kâhin ve bakıcıdan farklıdır. Kâhin (şaman), riyâzet sırasında aç kalıp kendinden geçtiği ve vecde ulaştığı durumlarda gözle görülmeyen varlıklardan özel olarak bilgi aldığını iddia eder. Bakıcı kâhinlerin göz yeteneği gelişmiş bir sınıftır; ateşe, suya, yağa ve diğer bazı şeylere bakarak açıklamalar yapar. Falcı da bazı şeylere bakar, belirli işlemler yapar, özel alet ve vasıtalar kullanır; ancak onun farklı bir yeteneği ve uymak zorunda olduğu zühed kuralları yoktur. Falcı bazı teknikler, kurallar ve söz kalıplarıyla belirli şeylerden anlamlar çıkarıp olumlu veya olumsuz sonuçlara ulaşır. Ayrıca falda şimdiki zamanla veya gelecekle ilgili bir tahmin söz konusu iken sihir ve büyüde mevcut durumu iyiye yahut kötüye yönlendirme ön plana çıkmaktadır (Aydın, 1995, s:138).* Fal ve falcılık uygulamaları bir topluma göre değil bir nevi dünya üzerinde devam edilen ortak bir kültürdür. Fal baktıran kişi, merakını tatmin edebilmek için çeşitli olgulara başvurmayı tercih eder. Bu kişinin gözünde de fal bakan kişi ayrı bir yerde olarak görülmektedir. Gelecekte haber verme yeteneği ve geçmişi bilme becerisi sayesinde falcı, kişinin gözünde önemli bir figür haline gelir ve bu durum, bireyin hayatını falcılığa göre şekillendirmesine yol açabilir. Bahsedilen falcılık olgusu da 21.yy. da dahi hala revaçta olarak değerlendirilebilmektedir. Bilim ve teknolojinin bu kadar ilerlediği bir dönemde, falcılık kültürünün teknolojiyle birlikte nasıl bir gelişim gösterdiği ve kuşaklar arasında inanç ile uygulama biçimlerinin nasıl farklılaştığı bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

FAL VE FALCILIK KAVRAMLARININ KAYNAK KİŞİLERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ:

Fal ve falcılık kavramları, kuşaklar arasında farklı bakış açıları ve kültürel değerlere göre değişiklik göstermektedir. Araştırmaya katılan kaynak kişilere yöneltilen "Fal, falcılık size göre ne ifade etmektedir?" adlı soruya verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

Fal bana göre bir eğlencedir ama çok da korkarım. İnsanların bir araya geldiklerindeki ortaya çıkan bir eğlenme unsuru. (KK1)

Fal bence geleceği görmemizi yarayan bir unsur. Zararlı olduğunu biliyorum ama gene de bu olaya çok fazla düşünüyorum. (KK11)

Fal bakan bir çevrede yetiştim. Bana çok yabancı kavramlar değiller. Bence insanların bir umut arayış biçimidir. (KK36)

Falı bir eğlence unsuru olarak görüyorum. İnanıyorum da ama sadece olumlu sonuçlara. Her zaman denen gibi umut fakirin ekmeğidir. (KK21)

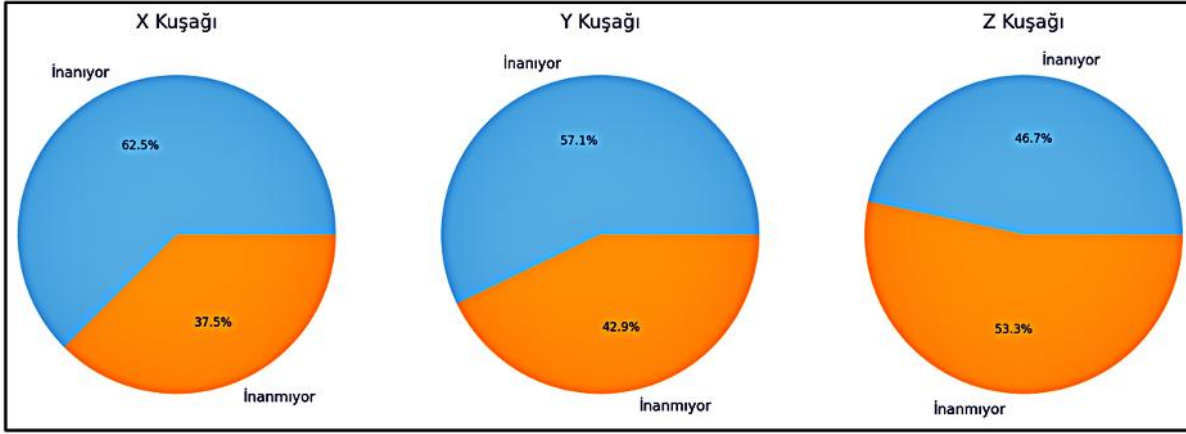
Fala inanmam falsız da kalmam inanışını sevmem de hoşlanmam da. Allah zaten gaybı bilmemizi isteseydi bizi bu duruma hâkim yaratırdı. Çevremde herkes fal baktırırdı ben de bu olayların içinde hep bulundum ama korkmak değil gerek duymadım. Rabbim bana akıl vermiş, neden gidip o akli boş yere kullanayım? Yaşayıp görmek varken böyle şeylerle uğraşmam. Oturup Rabbim 'den isterim. O da benim için hayırlıysa oldurur zaten. Öğrenmek için bir çabaya girmem. (KK9)

Fal, birçok insan için hem eğlenceli bir aktivite hem de geleceğe dair bir merak unsuru olarak öne çıkmaktadır. Ancak, bu eğlencenin arkasında yatan korku ve belirsizlik duygusu, falın algısını karmaşık hale getirir. Katılımcıların ifadeleri, falın sadece bir eğlence aracı değil aynı zamanda insanların umut arayışlarının bir yansıması olduğunu göstermektedir. Birçok kişi, falı bir eğlence unsuru olarak görse de, bu eğlencenin içinde bir korku ve kaygı barındırdığını itiraf etmektedir. Örneğin, bazı katılımcılar, falın geleceği görme aracı olarak işlev gördüğünü kabul etmekte ancak bunun zararlı olabileceğini de bilmektedirler. Bu çelişki, insanların falı bir umut kaynağı olarak görmelerine rağmen aynı zamanda bu süreçte hissettikleri belirsizlik ve korkunun da farkında olduklarını ortaya koymaktadır. Fal bakan bir çevrede yetişen bireyler, bu kavramlara yabancı olmadıklarını belirtirken falın insanların umut arayışlarının bir biçimi olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum falın sosyal bir etkinlik olarak da değerlendirilebileceğini gösterir. İnsanlar bir araya geldiklerinde, fal etrafında dönen sohbetler ve paylaşımlar, toplumsal bağları güçlendiren bir unsur haline gelir. Bununla birlikte, bazı katılımcılar, falın inançla olan ilişkisini sorgulamakta ve bu tür uygulamalara karşı temkinli bir yaklaşım sergilemektedir. Özellikle, inançlarını Allah'a ve akıllarına dayandıran bireyler, falın gereksiz bir çaba olduğunu düşünmekte ve bu tür uygulamalara yönelmektense yaşamın doğal akışına güvenmeyi tercih etmektedirler. Bu bakış açısı bireylerin kendi içsel güçlerine ve inançlarına olan güvenlerini yansıtmaktadır. Fal, hem eğlenceli bir aktivite hem de derin bir korku ve belirsizlik kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar, fal aracılığıyla geleceğe dair umut arayışında bulunsalar da bu süreçte hissettikleri kaygı ve korku, falın algısını karmaşık hale getirmektedir. Bu durum bireylerin inançları, sosyal çevreleri ve kişisel deneyimleri ile şekillenen çok katmanlı bir olgu olarak değerlendirilebilir. Fal, bir yandan toplumsal bağları güçlendiren bir etkinlik olarak işlev görürken diğer yandan bireylerin içsel çatışmalarını ve belirsizliklerini de gözler önüne sermektedir.

FALA İNANMANIN KAYNAK KİŞİLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ:

İnanç, en geniş tanımıyla bir kişinin belli bir iddiayı ya da varsayımı, sezgisel yol ile (hissetme) "doğru" ya da "yanlış" kabul ettiği psikolojik bir durumdur. İnanç merkezli bir beyne sahip birey için ampirik veya bilimsel ispatın bir önemi yoktur. İnançın tanımlanmasının bir başka yolu ise bunun gerçek olma olasılığına karşı pozitif yönde tutum gösteren bir tutumun zihinsel temsil olarak görülüyor olmasıdır (Schwitzgebel, 2006).

İnanç, kişinin yaşadığı büyüdüğü çevreye göre şekillenmekle birlikte kişilerin umutsuzluğa düşmesiyle sığındığı bir mit olarak da değerlendirilebilir. İnanç kavramı bireyin bağlı olduğu din, kavram, duygu ve düşünceler doğrultusunda şekillenen bir olgudur. Araştırma sonuçlarına göre x kuşağı inanç konusunda genellikle dini öğretilere dayalı bir kabullenme veya korku temelli bir yaklaşım sergilerken y kuşağında bu durum belirgin şekilde değişmektedir. Z kuşağı ise bilim ve teknoloji çağında yetişmiş olmanın etkisiyle fal gibi metafizik olgulara daha eleştirel yaklaşmakta ve çoğunlukla reddetmektedir. Y kuşağı ise bu iki kuşağın arasında bir yerde konumlanarak hem geleneksel inanışlardan etkilenmiş hem de modern bilimsel düşünceye açık bir tutum geliştirmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, fal baktıran kişiler, duydukları kehanet olumlu olduğu sürece inanç geliştirmeye yatkınken olumsuz bir öngörüyle karşılaştıklarında fala olan güvenlerini kaybedebilmektedir. Öte yandan fala inanmayan kişiler, kimi zaman merak duygusuyla inanma eğiliminde olsalar da istedikleri sonucu alamadıklarında ya da bekledikleri gibi bir deneyim yaşamadıklarında bu ilgilerini kaybederek falcılıktan uzaklaşmaktadır. Bu durum falın bireyler için daha çok umut arayışı ve psikolojik tatmin sağlayan bir unsur olarak varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Bu kuşaklar arasındaki inanç eğilimlerine bakıldığında, yaşlı kuşaklarda fala inanma oranı daha yüksekken genç nesillerde bu oranın düştüğü gözlemlenmektedir. Bu durum, teknolojik gelişmeler, eğitim seviyesi, bilimsel düşüncenin yaygınlaşması ve değişen toplumsal yapılar ile ilişkilendirilebilmektedir. Bu durum kaynak kişiler üzerinden hazırlanan grafikte desteklenmiştir:

Şekil 1: Kuşaklar arasındaki fala inanıp inanma durumu pasta grafiği ile desteklenmiştir.

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Fal inancına yönelik kuşaklar arasındaki farklılıklar incelendiğinde, en yüksek inanç oranına sahip grubun x kuşağı olduğu görülmektedir. Bu kuşakta yer alan bireylerin %62,5'i fala inanırken %37,5'i ise inanmamaktadır. Geleneksel değerlere ve metafizik inançlara daha yatkın olan bu nesil, falı kültürel bir pratik olarak değerlendirmeye devam etmektedir. Y kuşağı ise x kuşağına kıyasla fala olan inançta bir düşüş göstermektedir. Bu kuşağın %57,1'i fala inanırken %42,9'u inanmadığını belirtmiştir. Geleneksel ve modern düşünce sistemlerinin etkisi altında olan y kuşağı, metafizik inançlara hâlâ belirli bir oranda açık olsa da bu konudaki tutumları daha sorgulayıcıdır. Z kuşağı ise fala inanma oranı en düşük olan gruptur. Bu neslin yalnızca %46,7'si fala inanırken %53,3'ü falı reddetmektedir. Bilimsel düşünceye ve rasyonel bakış açısına daha fazla yönelen z kuşağı, geleneksel inançlardan uzaklaşma eğilimindedir. Bu durum, teknolojik gelişmeler artan bilgi erişimi ve bilimsel düşüncenin yaygınlaşmasıyla doğrudan ilişkilendirilebilir.

Fal baktırma inancı bana açıksa söylemek gerekirse saçma gelir. Bilim varken metafizik görülmeyen bir inanca neden inansın ki insan? Anlam veremem. Annem, teyzem ve belli başlı kadın akrabalarım da fal baktırma oranı bizim ailede daha yüksek sanırsam. Eğlenmek için baktıranları da anlamam. Geleceği öğrenmek nasıl bir eğlenme olabilir ki? Gelecek dediğimiz olay gelecekte güzeldir ve zaten gelecektir. Vakit kaybı olarak görüyorum korkudan ziyade. (KK36)

Fal bakan çevrem çok fazla oldu. Fakat ben dini bütün bir kadını. Bu yüzden fal baktırmayı doğru bilmiyorum. Allah'ın dediği olur diyerek hayatımı yaşıyorum. Bu konu hakkında konuşmaktan bile rahatsız olurum. (KK2)

Ben fal bakmadım fala da inanmam bu yüzden hiç baktırmadım. Çevremizde her ne kadar 21.yy. da olsak böyle eylemlere inan kişiler çok fazla. Bazı olayları kanıtlayamıyoruz doğru mesela şu an anlatacağım gibi. Fakat gene de inanmıyorum. Benim komşu teyzemin gönül gözü açıktı. Öyle derlerdi. Yani her şeyi görüp, hisseden kişilere böyle derler. Kendisi çok güzel kahve falı bakardı. Bir gün rüyasına bir dede girmiş ve ona fal bakmaması gerektiğini söylemiş. Bu teyze de rüyasını dikkate almayarak fal bakmaya devam etmiş. Bu rüyayı üst üste hep belirli aralıklarla 3 kere daha görmüş. En son gördüğünde demiş ki "Bir daha bakarsan yanacaksın!" bize bu rüyalarımı gülerek anlatırdı. Gene bir gece bu dede rüyasında "Sen bizi dinlemedin ve güldün, eğlendin." Diyerek bu teyzeye kızgın yağ atmış. Kadın çılgınlıkla uyanmış ve sol omzu yanmış. Hala da o yanık izleri durur. O günden beri de asla fal bakmaz. (KK23)

Fal bakmaya ve baktırmaya inanmam. Dinsel açıdan baktığımızda da günahdır. Bilimsel açıdan bakılırsa da herhangi bir şeye dayandıramadığımız içinde net bir bilgi yoktur. Bunun yerine geleceği gelecekte bırakıp anı yaşamamız gerekmektedir. (KK26)

Çok fazla fal baktırdım hiçbirisi de çıkmadı. Beni ikna edecek bir şey olsa gerçekten böyle şeylere inanmayı çok isterdim. Hiç olmazsa elimde bir umut olurdu ve ona dayanıp hayatımı yaşardım. Fakat maalesef hiçbir falcı beni kendine çekemedi. Burç yorumu ya da benzeri şeylere de inanmam bana göre her biri birer hurafedir. (KK27)

Hayatımda fal baktıran kişiler yok. Böyle kişiler de hayatımda pek fazla yok. Bu kişilere inanlar bence hayatından umudu kesen insanlardır. Bu yüzden de umut toplamak için bu uygulamalara yönelirler. Bana göre bunun yerine insan kendini sevip kendisine odaklanırsa ve daha da önemlisi inanırsa gerçekleşmeyecek şey yoktur. (KK30)

Ailemde çok fazla bakan da var, baktıran da var. Hatta özellikle fal günü yapıldığını bile gördüm. Akraba günlerinde genellikle yapılır bu. Hep bir araya geliriz ve yemekler yenilir, gülsülür, eğlenilir ve kahve faslına geçilir. Fal bakmayı bilen birisi geçer ve insanların falına bakmaya başlar. Ben de baktırmıştım ve belki de

inanmadığım için söylediği çoğu şey çıkmamıştı. Kardeşim bu tür uygulamalara inandığı için falcı teyze A dese onu B nedenine bağlayıp gene “falcı demişti bak gördün mü oldu!” diye bir tepki yaratır. Dini açıdan da haram olduğu gibi bilimsel açıdan da bir geçerliliği olmadığını düşünüyorum. (KK10)

Fala inanmam ama inandığım bir şey varsa da doğum haritası, burçlar gibi astronomik olaylardır. Sonuçta ben onların birer kanıtı dayandırabiliyorum. Gökyüzündeki yıldızlar ve gezegenlerle uyumlandığımızı düşünüyorum. Ki bence bu bir fal da değildir. Bir bilimdir. Doğum haritam göre yaşadığım şeylere bakılırsa gayet uyumludur. (KK28)

Fala inanmam falsız da kalmam inanışını sevmem de hoşlanmam da. Allah zaten gaybı bilmemizi isteseydi bizi bu duruma hâkim yaratırdı. Çevremde herkes fal baktırırdı ben de bu olayların içinde hep buldum ama korkmak değil gerek duymadım. Rabbim bana akıl vermiş, neden gidip o akli boş yere kullanayım? Yaşayıp görmek varken böyle şeylerle uğraşmam. Oturup Rabbim 'den isterim. O da benim için hayırlıysa oldurur zaten. Öğrenmek için bir çabaya girmem. (KK9)

Fal, birçok insan için eğlenceli bir aktivite olarak görülse de bu eğlencenin arkasında yatan derin korku ve belirsizlik duyguları, olgunun karmaşıklığını artırmaktadır. İnsanlar, fal bakma eylemini genellikle sosyal bir etkinlik olarak değerlendirirken bu süreçte yaşadıkları kaygı ve belirsizlikleri de göz ardı etmemek önemlidir. Fal, bireylerin geleceğe dair meraklarını gidermeye çalıştıkları bir mecra olmasının yanı sıra, aynı zamanda içsel çatışmalarını ve korkularını da yansıtan bir araç haline gelmiştir. Birçok katılımcı, fal baktırmanın zaman kaybı olduğunu ve geleceği öğrenmenin bir eğlence unsuru olamayacağını dile getirmektedir. Bu görüş, falın işlevselliği üzerine sorgulayıcı bir bakış açısı sunar. Gelecek belirsizliklerle dolu bir kavramdır ve insanlar bu belirsizlikleri aşmak için çeşitli yollar ararlar. Fal, bu arayışın bir parçası olarak ortaya çıkmakta ve bireylerin geleceğe dair umutlarını beslemeye çalışmaktadır. Ancak bu umut arayışı aynı zamanda bir tür kaçış mekanizması olarak da işlev görebilir. İnsanlar, belirsizlikle yüzleşmektense fal gibi metafizik bir araca yönelerek kendilerini daha güvende hissetme çabası içinde olabilirler. Falın eğlenceli bir aktivite olarak görülmesi, sosyal bağların güçlenmesine de katkıda bulunabilir. Aile ve arkadaş grupları içinde yapılan fal seansları, bireylerin bir araya gelerek keyifli vakit geçirmelerine olanak tanır. Ancak bu sosyal etkileşimlerin arka planında, bireylerin geleceğe dair kaygılarını ve belirsizliklerini gizleme çabası yatmaktadır. Fal bakma eylemi, bir yandan eğlenceli bir aktivite olarak algılanırken diğer yandan bireylerin içsel korkularını ve belirsizliklerini açığa çıkaran bir mecra haline gelmektedir. Bu bağlamda, falın sadece bir eğlence aracı olmadığını aynı zamanda insanların psikolojik durumlarını yansıtan bir gösterge olduğunu söylemek mümkündür. Bireyler, fal aracılığıyla gelecekteki olası durumları öğrenmeye çalışırken aslında kendi içsel korkularıyla da yüzleşmek zorunda kalmaktadırlar. Bu durum, falın işlevselliğini sorgulayan bir perspektif sunar; çünkü fal, bireylerin belirsizliklerini aşmalarına yardımcı olabileceği gibi, aynı zamanda bu belirsizliklerin daha da derinleşmesine de yol açabilir.

FAL BAKTIRMA OLAYININ KAYNAK KİŞİLERİN YAŞADIKLARI OLAYLARA GÖRE YORUMLARI:

Fal, inanç kavramıyla birlikte ilerleyen kişinin umudunu besleyen bir kavram olduğundan yukarıdaki verilen bilgilerde bahsedilmiştir. Belli başlı yaşanan dönemin etkisinden meydana gelen psikolojik ve ekonomik unsurlar veya kişinin bireysel umutsuzlukları bir umut tacirliği arayışına sürüklemiştir. Kişinin bakılan fala inanması da bu olaylara bağlı kalarak kendini gerçekleştiren bir kehanet başlığı altında da nitelendiren kişiler de araştırma doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Ya da tam tersi olarak da kişinin baktığı fala sonsuz bir güvenle inanıp hayatını bu olguya göre yaşayan kişiler de görüldüğü gibi negatif bir olay ortaya çıkınca falı hayatından çıkaran kişiler de görülmüştür.

Üniversiteden arkadaşlarla ayda bir kez toplanıp fal baktırmaya gideriz. Bizim burada gençlerin gittiği bir kafe var. Orada fal bakan kız da çok genç. 18-20 yaşlarında diyebilirim. Fal baktırdıktan sonra örnek veriyorum bir hafta geçip bir daha giderseniz size fal bakmaz. En az bir ay geçmesi gerektiğini söyler. Dedikleri de çıkar ve evet her ne kadar inanmasam desem de inanıyorum aslında. Belki kendimi öyle inandırdığım için belki de gerçekten gördüğüm için kesin yorum yapamayacağım. Ama bugüne kadar ne derse çıktı diyebilirim. (KK11)

Arkadaşım eşinden boşanmak üzeriydi ve dava nasıl olacak, nasıl sonuçlanacak bunları merak ediyordu. Biz de sorduk soruşturduk ve burada bir tane falcı bulduk. Çok şaşırılmışım çünkü falcı erkekti. Gittik ve bize ne falı istediğimizi sordu. Arkadaşım o kadar meraklıydı ki “En iyi ve ne çabuk çıkan neyse o olsun lütfen.” dedi. Falcı da bu duruma şaşırıldı ve en pahalı olan falı baktı. Ateş falına baktırdık. Arkadaşımın bir odaya girdiler ve beni de sokmadılar. Anlattığına göre karanlık bir oda da sadece onları aydınlatan ateşmiş. Ateşi de çakmakla yakmamış, kibrite dua okumuş ve öyle yakmış. Ateş, adamın elinin hareketine göre şekilleniyormuş. Bazen büyütüyor, bazen de küçültüyor sonra da bir şeyler okuyup istediği kıvama ve boyuta getiriyormuş. Bu noktada arkadaşımın eline iğne vermiş ve sol işaret parmağını kanatmasını istemiş. Ardından ateşe atmış bu çıkan kanı ve ateş harlamış.

Oradan neler olacağını, geçmişini ve geleceğini her şeyi anlatmış ve bilmiş. Fal yaklaşık bir saat sürdü ve ağlayarak çıktı. Ben bu durumdan korkup baktırmaya giremedim. (KK12)

Yıllar önce yaşadığım şehrin çok meşhur bir falcısına ablamla beraber gittik. Ablam gitmek istediğini söyleyince ben de onun peşinde takıldım. Falcı kadının evine gittik ve hasta bir oğlu vardı. Oğlu özel bakıma muhtaç 10 yaşında bir çocuktur. Genelde zaten söylentiler şu şekildeydi: “Kadın fala bakmıyor, oğlu ona söylüyor. Oğlu olmasa bakamaz.” Tarzındaydı. Gerçekten de biz gittiğimiz zaman kahve ikram etti ve fincanı kapadık daha sonradan da açmadan fincanın üstünden bize hayatımızda neler olacağını söyledi. İlk önce ablam baktırdı. Ona oğlunun çok zengin olacağını ve ünlü olacağını söyledi. Şu an gerçekten de herkesin tanığı bir kişi. Kızı içinde aynısını söyledi fakat o tutmadı. Bana geldiğindeyse ben olumsuz yorumları söylememesini rica ettim ve bana ben olumsuz bir şey söylemem dedi. O zamanlar başka bir kişiyle evliydim ve bana oğlun olacak dedi ben de gülmüştüm. Gerçekleşmedi diye düşünüyorken geçen sene şu an ki eşimle evlendim ve kendisinin bir oğlu var. Sanırsam gerçekleşti olarak sayabilirim. Olumsuz şeyler söyleyecek diye çok korktum bundan başka da bir korkum olmadı. Dini açıdan da haram olduğu için bir daha baktırmadım. İnanmam fala ama gene de bir kez denemek istemişim. (KK15)

Bir gün tesadüfen bize arkadaşım başka bir ilden annesiyle bize geldi. Arkadaşım annesiyle beraber gelmişti. Bu arkadaşım ve annesi Çerkeşti. Onlar fal bakmayı çok iyi bilirler ama benim ailem fal bakmaya karşıdır. Otururken bana şöyle dedi. “Ya gel sana fal bakayım. İçimden geldi.” dedi. Bende tamam deyip gittim ve kahve yaptım. Bana gurbete gideceğimi dedi evlendikten sonra. Ben hayır evlenmem falan dedim ama ısrar edip bana neler olacağını söyledi: “Buradan bir arkadaşın sizi tanıştıracak ve zaten o da sevgilisinin arkadaşı olacak ama sen bu kızla ve iki kişiyle daha görüşmeni keseceksin. Ama daha sonradan bu kızla mecburiyetten (sevgilisiyle evlenecekleri için) görüşeceksin. Gurbetten geri buraya dönmek isteyeceksin ve dönemeyeceksin.” dedi Ben o zamanlar 20 yaşlarındaydım ve inanmadım. Ama şimdi bakıyorum da dedikleri birebir çıktı. Bundan başka da fal baktırmadım çünkü bu olaydan sonra korktum. (KK37)

Faldan da fal baktırmaktan da korkan bir kişiyim. Yıllar önce yurtta kalırken oda arkadaşımın arkadaşına olan bir kişiye fal baktırmıştı. Arkadaşım bu arada aile apartmanında ikamet ediyordu. Ona fal bakan kız demişti ki: “Kardeşin ve sen yalnız kalacaksınız. Apartman var ve o apartman tamamen yok olacak.” Biz gülüp geçtik. Birkaç ay sonra o apartmanda yaşayan ailesi ve akrabaları bir yakında vefat etti. Kardeşi ve kendisi üniversitede oldukları için onlara bir şey olmadı. Kötü bir şey olduğuna inanıyorum falın. Neye inanırsan o gerçekleşir. Belki de içten içe bu durumu düşünmüştü bilemem. Bu olayı yaşadığımdan beri fal bakılan ortamda bile durmam. (KK16)

Çocuğum olmuyordu. Ben de bu yüzden hep çok üzülürdüm. Hangi doktora gitsem de bir çare olmadı. Belki de ben çok umutsuz gittiğim için inanmadım. Annemin zoruyla bir hocaya gittik. -Hiç de inanmazdım böyle şeylere.- Kadın bize üstümde blokaj olduğunu söyledi. Kök çakram kapalıymış. Ne kadar tedavi alırsam alayım olmaması bu yüzdenmiş. Kök çakramı açmak için belli başlı çalışmalara başladık. Daha sonra doktora gidip tedavi oldum. Şu anda ikiz çocuklarım var. Beşer yaşındalar. Faldan korkmuyorum ama falda olumsuz bir şey söylenmesinden korkuyorum. (KK20)

Bundan bir sene önce nişan attım. Ve hani ortada hiçbir neden yoktu. Çok inanmam fala da ama bu olaydan sonra az da olsa inanmaya başladım. Faldan da korkmam da bu anlatacağım fal bakma olayından sonra gerçekleşti. Bahsettiğim gibi bir nişan sürecim oldu. Aileler tersti ve uyuşmuyorlardı. Gene de ailem benim için bir şey demiyordu. Karşı tarafın da annesi çok iyi bir insan olmasına rağmen kardeşi sürekli ara bozmak derdinde bir kadındı fakat bunu da yılların getirişiyle kanıksamışım. Nikâhımıza bir ay kala birden telefonlarıma cevap vermemeye başladı. Ortadan yok oldu diyebilirim. Ailesiyle haber gönderip nişanı attığını böyle olması gerektiğini benim ona uygun olmadığını dillendirmişti. Bu süreci çok zor atlattım. Kardeşimin üniversiteden bir arkadaşı vardı ve bize o geldi. Çok iyi fal baktığını biliyordum ama ben Türk kahvesinden de nefret ederim sevmem. Sonra zorla bana kahve içirip fal kapattırdılar. Falda ciddi anlamda Arapça harfler çıktı. Kapkaranlık bir faldı diyebilirim. Sana bir şeyler yedirmişler ve bu sayede de sana büyü yapmışlar dedi kız. Bu lafın ardından da annesi aradı ve olayı anlattı. Kadın telefonda bana su falı baktı ve bir şeyler okudu sonra da ben rahatladım. Kuş gibi hafifledim. Bu olaydan sonra inanmayacaksınız belki ama bir aylık bir süreç geçti ve eski nişanlım benimle tekrardan barışmak istediğini söyledi. Fakat ben artık hafiflemişim. İstemedim ve reddettim. Çünkü unuttuğum birini tekrardan hatırlayamazsın. (KK22)

Yıllarca önce âşık olduğum birisi vardı. Fakat ne ben bunu gidip kendisine söyledim ne de bir şey oldu aramızda. Sadece arkadaş olarak konuşurduk ama sonra da küstük bir daha konuşmadık. Bu süreçte sevgilim oldu ve kendisi çok iyi fal bakardı. Bir gün falı açtı ve bana da baktı. “Senin kalbinde unutmadığın biri var ve kalbinin sahibi ben değilim. X harfinle başlayan birisini çok sevmişsin ama olmamış. Muhtemelen şu an olacakken aradaki engel benim. Benden bir ay gibi kısa bir sürede ayrılıp onunla sevgili olacaksın.” Dedi ve ben kakhaha atmaya başladım.

Böyle bir şey olmadığını ve saçmaladığını anlattım kendisine. Zor ikna ettim çünkü fallara ciddi anlamda inandığını söylemişti. Çok da korktum. Ya böyle bir şey varsa ve gerçekten dedikleri doğruysa diye. Aradan bir süre geçti ve tesadüfen aynı arkadaş ortamında karşılaştık. Normal olarak hiç küsmemişiz gibi konuştuk. Ben bunu sevgilime anlattığımda çok kızdı. Falım çıkıyor işte dedi ve beni engelledi. Bence konu fal değil ama insan, istediğini ya da çok düşündüğünü kendine net bir şekilde çekiyor. Ben fala değil çekim yasasına inanıyorum. (KK24)

Çekim yasası: Bireylerin düşünce ve duygularının, yaşamlarındaki deneyimleri şekillendirdiğini savunan bir felsefi yaklaşımdır. Bu yasa, insanların zihinlerinde oluşturdukları olumlu veya olumsuz düşüncelerin, benzer enerjilere sahip olayları ve durumları hayatlarına çekme gücüne sahip olduğunu öne sürer. Yani, bireyler neye odaklanırlarsa, o tür deneyimlerin yaşamlarına daha fazla girmesi beklenir. Çekim Yasası, kişisel gelişim ve motivasyon alanında sıkça referans alınan bir kavramdır ve bireylerin kendi gerçekliklerini yaratma potansiyeline vurgu yapmaktadır (Yılmaz,2020).

Fal baktırma eylemini bir umut arayışı olarak görmekte ve bu süreçte kendilerini gerçekleştiren kehanetler olarak nitelendirmektedir. Ancak bu durumun tam tersi olarak fal baktıran bazı bireyler olumsuz bir durumla karşılaştıklarında bu inançlarını sorgulamakta ve falı hayatlarından çıkarma yoluna gitmektedirler. Bu çelişki falın bireylerin yaşamlarında nasıl bir rol oynadığını ve bu rolün zamanla nasıl değişebileceğini ortaya koymaktadır. Örneğin, üniversiteden arkadaşlarla yapılan fal seansları, gençlerin sosyal bir etkinlik olarak bir araya gelmelerine olanak tanıırken aynı zamanda geleceğe dair belirsizliklerini aşma çabası olarak da değerlendirilebilir. Katılımcıların, fal baktırdıktan sonra söylediklerinin çıkması onları bu olguya daha fazla inandırmakta ve belirsizliklerini bir nebze olsun hafifletmektedir. Ancak bu durum falın gerçekliği konusunda bir sorgulama yaratmakta ve bireylerin kendi içsel inançlarıyla yüzleşmelerine neden olmaktadır.

Arkadaşının boşanma sürecinde fal baktırması, bu tür uygulamaların ne denli derin bir merak ve kaygı kaynağı olduğunu gösterir. Falcının, ateşle yaptığı ritüel ve arkadaşının yaşadığı duygusal çöküş falın sadece bir eğlence unsuru olmadığını, aynı zamanda bireylerin ruhsal durumlarını etkileyen bir deneyim olduğunu ortaya koymaktadır. Bu tür deneyimler, falın insan psikolojisi üzerindeki etkisini ve bireylerin bu süreçte hissettikleri korku ve belirsizlikleri gözler önüne sermektedir. Diğer bir katılımcının, yıllar önce gittiği meşhur bir falcıda yaşadığı deneyim, falın toplumsal ve kültürel boyutunu da yansıtmaktadır. Falcının hasta çocuğu ve onun üzerinden yapılan kehanetler, falın toplumsal bir bağ kurma aracı olarak nasıl işlev gördüğünü göstermektedir. Ancak, bu durum aynı zamanda falın olumsuz yorumlarının bireyler üzerindeki etkisini de ortaya koymaktadır. Olumsuz bir şey duyma korkusu, birçok kişinin fal baktırma isteğini engelleyebilirken bazıları için bu korku falın sunduğu belirsizlikle yüzleşme cesareti kazandırabilir. Katılımcıların ifadeleri, falın sadece bir eğlence aracı değil aynı zamanda insanların içsel çatışmalarını ve yaşamlarına dair derin bir anlayış sunma potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum, falın toplumsal ve bireysel boyutlarının karmaşıklığını ortaya koymakta ve insanların yaşamlarına dair derin bir anlayış sunmaktadır. Fal, bir yandan sosyal etkileşimleri güçlendirirken diğer yandan bireylerin içsel korkularıyla yüzleşmelerine olanak tanımaktadır.

KAYNAK KİŞİLERİN DENEYİMLERİ DOĞRULTUSUNDA FAL BAKTIRMA VE FAL BAKMA:

Falcılık denilen olgu, bir kimsenin gelecekte haber vermek algısıyla belirli nesnelere aracılılığıyla bakıp falı baktığı kişinin güncel, geçmiş, gelecek hakkında bilgileri vermesiyle tanımlanabilmektedir. Falcılık yapan kimse fal baktığı kişiye karşı nesnel, objektif davranmaktadır. Kişiyi tanıyorsa ya da kişiye karşı herhangi olumsuz bir duygu taşıyorsa fal geçersiz olarak nitelendirilmektedir. Günümüzde falcılık olgusu belirli mecralarda yapılabilmektedir. Bunlara internet mecrası, kafe ortamı, uygulamaları, direkt kendi ofisini fal bakım merkezleri adı altında işleten kimseleri örnek verebilmektedir.

Fal bakmak için kullanılan kavramları genellikle X kuşağının kullandığı görülmektedir. X kuşağı genel olarak fal kavramına inanma olasılığı daha yüksektir. Yaşadıkları ortam, yetişme şartları ve yaşadıkları çevre dolayısıyla bu durum X kuşağında daha fazla gelişmiştir.

Fal bakan kişiler insanlar arasında farklı bir şekilde ilgi odağı olur. Sevilip aranan kişi de olabilir veya korkulan kişi de olabilir. Arkadaş arasında eğlencesine falan bakan kişiler dedikleri çıkarsa direkt çevreye “falcı” sıfatıyla lanse de edilebilmektedir. Tüm hususlar dikkate alındığından kaynak kişilerden gelen cevaplar şu şekildedir:

Bizim ailede fal bir gelenektir. Ben falın içinde doğdum ve büyüdüm. Bana fal bakmayı da ananem öğretmişti zamanında. Her türlü falı bakarım ama en çok çıkan tabii ki de yıldız namedir. Genellikle dini kitaplardan bakıyorum. Nasıl bakıldığını ayrıntılı anlatmak istemiyorum çünkü yanımdaki metafizik varlıkların hoşuna gitmiyor. Bu tür durumlar bana korkunç gelmiyor. Onlar da bizim gibi canlı ve ben onlarla oturup kalkıyorum bu yüzden benim için bir sıkıntı yok. Allah'ın koruduğu kadar kimseye koruyamaz. (KK32)

Benim baktırdığım şey tam bir fal mı nitelendiremiyorum desem doğru değil. Rüyaya yattım. Bunu da annemden öğrendim. Genelde bahar döneminde hidrellez zamanında zeytin yiyip uyurduk gençken. Daha sonra annem dedi ki “Uyumadan önce iki rekât namaz kıl ve istiareye yatma duasını et ve duanı Allah’a söyle. Hayırlıysa senin içi yeşil renk, hayırsızsa kırmızı renk göreceksin sonrada üç zeytini ye ve sağ tarafına yatıp uyu.” dedi. Çok korktum ama yapmak da istiyorum. Gene de gençliğin verdiği şey yapmaya karar verdim. Gece abdest aldım. Yatsı namazını da kıldıktan sonra üstüne iki rekât namaz kıldıktan sonra istiareye yattım. Rüyamı anlatmak istemiyorum ama evet o renklerden birini gördüm. Direkt renk olarak değil tabii ki bir obje olarak da düşünebilirsiniz. Başka da falla bir işim olmadı. (KK7)

Fal baktırmaya ve bakmaya kızımın çalışmak için gittiği şehirde öğrendim. Gittiğim şehirde fal unsuru normal bir olay olarak karşılanırdı. Şimdiye kadar inanmazdım böyle şeylere ta ki falcı olan kişi ruh çağırarak fal bakıncaya kadar. Kendisi masaya bazı araç gereçlerinin koydu. Bunlardan birisiyse mumdu. Mumu yaktı ve etrafına tuzdan bir daire yaptı büyüdü belki de ben korkmayayım diye yalan söyledi. Kocamdan ne zaman ayrılacağımdan tutun da kızımın kırklı yaşlara kadar gelince nasıl bir insan olacağına kadar her şey söyledi. Bu olayları yaşayınca fala inancım başladı ve ben de fal bakmaya daha doğrusu fal bakmayı öğrenmeye başladım. Daha sonra kahve falı bakarken sürekli ölüm gördüm ve bu gördüğüm ölümlerde çıkmaya başlayınca bıraktım. (KK1)

Eskiden apartmanda gün yapardık. Eğlencesine de birbirimize fal bakardık. Ben de hep fal bakardım. Korkmam da aklıma ne gelirse söyler geçerdim. Hiç daha önce kimseden de fal bakmayı öğrenmedim. İçime doğuyor sanırsam onu da kahve falındaki şekillerle birleştirdim. Neyse bir gün gene fal bakıyorum. Artık insanlar diyor ki “Sen falcısın senin dediklerin çıkıyor.” “Ben de hep atıyorum ben falcı değilim.” Diyerek inkâr ederdim. Bugün dediğimiz ziyaretler nedense artık fal için olmaya başlamıştı. Ben de rahatsız olmuyordum açıkçası nasılsa atıyorum diye düşünüyorum. Gün bitti artık am fal bitmedi. Her gün bana fala tanıdıklarımın akrabaları ya da yakınları gelmeye başladı. Ben de misafiri çok severim. Para almadım hiçbirinden çünkü günah. Ben eğlencesine bakıyorum sonuçta. Kızım arada bana gelir altlı üstlü oturuyoruz zaten. Gün yaptığımızı da bilir. Evde başka insanlar görünce delirdi. Herkesi evden kovdu. Ona göre benim ev fal salonuna dönmüştü. Sonra da Kur’an’a el basıp tövbe ettim. O günden beridir de fal bakmıyorum. (KK6)

Annemle küçükken komşuya gitmiştik. Beş ya da altı yaşlarındaydım. Bu komşu teyze su falına bakardı. Bir kâse içindeki suyu okur ve küçük çocuklara genelde “Sen sübyansın ve içinde ne var suyun ne görüyorsun bak bakalım.” Derdi. Hepimiz çok özenirdik o suya bakmaya çocukluk işte. Ben de bakmak istedim ve gerçekten fal baktıran kişinin hayatında neler olacağını gördüm. Annem dedi ki “Bizim oğlanın geleceği de gözükür mü?” Kadın bu sefer suya tekrar okudu ve ben şu an ki halimi, eşimi ve çocuklarımı gördüm. Eşimin adını duydum. Çok korkunçtu. Bunun üzerine geceleri beni hep korkuttular. Hocaya gittik ve bana muska verdi öyle rahatladım. Bu gibi uygulamalar riskli işlerdir. Herkesin uzak durmasını tavsiye ederim. (KK17)

Çok zor bir hayatım oldu. Çok acılar yaşadım ve bir gün Allah’a ellerimi açıp dua ettim. “Rabbim beni kurtar artık bu hayattan yaşamak istemiyorum!” diye Gecesine çok garip bir rüya gördüm. Bir dede vardı ve beni elimden tuttu, gezdirdi yaşadığım hayatı, çocukluğumu. Mutlu anlarıma götürdü beni. Bundan sonra hep mutlu olacaksın. “Senin artık gönül gözün açık kızım. Bunu iyilik üzerine kullan.” dedi. O rüyadan sonra terleyerek uyandım ve abdest aldım, dua okudum. İşe gitmek için yola çıktım. İçimde nedenini bilmediğim bir umut ya da bir heyecan vardı. Tanıdığım insanların gözlerine baktığımda başına gelecekleri birden görmeye başladım. Çok ilginç bir andı. Korktum ama onları uyardım bazı konularda. Dediklerim de çıkar derler. İşimde terfi aldım. Hayatım düzene girdi. Rüyamdan sonra. Fal mı bu bilmiyorum ama metafizik olaylara inanırım ve ihtiyacı olanlara ya da bir şeyler gördüğüm kişilere söylerim, uyarırım. Başlarda korkardım fakat artık korkmuyorum. (KK19)

Falın fazlaca bakıldığı yani fal kültürünü yaygın olduğu bir aile, akraba ortamında büyüdüm. Bu zamana kadar gerek falların çıkması gerek çıkmaması ya da metafizik olayları yaşayan bir çok insana şahit oldum denilebilir. Bu ortamın ahengini bozan bendim. İnanmazdım böyle şeylere ve hep dalga geçerdim. Hala inandığımda söylenemez. Üniversiteyi başka bir şehirde okuyorum. Bu yaşadığım şehir küçük bir şehir. İnsanlarına da öğrencileri de -başka küçük şehirden gelenler- bu tür uygulamalara körü körüne inanıyor. Ablam bana hep sende de bu yetenek var kullanmıyorsun derdi. Fal bakımından ciddi para kazanan insanları tanıyorum. İlk başta parasız baktım ve aklıma gelenleri söyledim. Ve dediklerimin çıktığını söylediler bana. Artık parayla bakmaya başladım. Hiç de korkmam böyle şeylerden. Ablama parayla baktığımı söylediğimde bana kızdı bunun parası olmaz bu ciddi falcılığa girer. Biz eğlencesine yapıyoruz diye söylendi. Ben dinlemedim. Çünkü ciddi rakamlar kazanmaya başladım. Günlerden bir gün ablam aradı beni ve ürkütücü, telaşlı şekilde konuştu: “Arkadaşım fal baktı ve falda seni gördüğünü söyledi. Böyle fal bakmaya devam edersen bir gün rüyama benim suretimde sana görülecekler ve seni korkutacaklar.” Dedi. Ürkemedim desem yalan olur ama ben gene dalga geçtim. Bir iki ay geçti geçmedi. Cidden ablam rüyama girip bana öldürmeye ve ne kadar iğrenç insan olduğumu söylüyordu. Nefes alamadım ve hareket edemedim. Kalktığım gibi ablamı aradım. Bana “Onlarla dalga geçtiğin için seni korkutmuşlar.” Dedi. Bu olaylardan sonra bir daha ne fal

baktım ne de dalga geçtim. Belki yaşadığım şey psikolojikti ama ben çok korktum ve bu durum bana yetti diyebilirim. (KK:21)

Üniversiteyken yakın kız arkadaşlarım hep fal bakardı ve bu işten para da kazanırlardı. Ben fala inanmam. Fakat sevdiğim kız da fal baktırmaya giderdi hep. Hani bir şarkı sözü var ya bugün fal bakmayı öğrendim elini tutabilmek için diye benimkisi o mantıktı. Fal nasıl bakılır diye araştırdım. Şekilleri ve sembolleri araştırdım, anlamlarını baktım. Daha sonra da arkadaşlarımın yardımıyla gidip kıza fal baktım. Kıza sevgilin olacak şu boylar bu boylarda diye kendimi tarif ettim aslında. Kız sevinip gitmişti. Gerçekten de bana benzeyen bir çocukla sevgili oldu bir süre sonra. Fala inanmam tamamen bir umut tacirliğidir. (KK18)

KAYNAK KİŞİLERİN BAKTIRDIĞI FAL TÜRLERİ:

Fal unsuru genel olarak tek bir şekilde bakılmamaktadır. Belirli kavramlarla, aletlerle bakılabildiği gibi duru görü yani zihin okuma şeklinde de bakılabilmektedir. Teknolojinin gelişmesiyle fal, sosyal medyada ya da uygulamalar üzerinden de artık çok kolay bir şekilde kişilerin rahatlıkla ulaşabileceği bir unsur haline gelmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bilgilere göre genel olarak kahve falı, ateş falı, kemik falı, duru görü, yıldızname, kaşık falı en çok tercih edilen fallar arasındadır. Bu bölümde kaynak kişiler tarafından tercih edilen bu fal çeşitlerine inanış ve bakış açıları değerlendirilmiştir.

Ben hayatımda bir kere fal baktırmaya gittim bu da kemik falı oldu. Yanlış bilmiyorsam koyun ya da kuzunun kol kemiğinden bakılıyor. Aslında bir fal de değil diyebilirim benim için. Tılsım gibi bir şey. Köyde yaşlı bir dede yapardı bunu. Koyunların kol kemiğini alır. Bir yüzüne dua yazar diğer yüzüne de dileklerini. Sonra da bunu bir buğday tarlasına gömerdi. Eğer bu dilek olucaksa buğday hemen ertesi gün baş verirdi. Olmayacaksa da Orada ot bitmezdi. Bana gelecek olursak evet benim kemiğimin üstünde buğday baş verdi. Dileklerim kabul oldu. Bunlardan niye korkacağım canım? Allah izin veriyor ki o dede de görüyor bunları. Hem üstüne gidip fakire sadaka verdik bu gibi işlerimde de para da almıyor. Parayla bakılırsa zaten çok büyük günah olur. (KK5)

Kemik Falı: Kürek kemiği üzerindeki şekil ve çizgiler üzerinden çeşitli yorumlar yapılmıştır. Birçok millette ve günümüzde de devam eden, Araplarda kıtfe adıyla bilinen fal çeşididir. (Ertaylan, 1951: s.4). Bu tür bir fal uygulaması, bireylerin kendileriyle yüzleşmelerine ve içsel yolculuklarına rehberlik eden bir ritüel olarak öne çıkar. Kürek kemiği üzerindeki şekil ve çizgilerin incelenmesi hem bireysel hem de kültürel bir bağlamda derin anlamlar taşır ve insanın kendini anlama arzusunun bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bir diğeri de aşık kemiğinin üste gelen yüzüne göre gelecekle ilgili yorum yapma şekildir (Duvarcı, 1993: s.20).

Kaşık falını baktırmıştım ben. Bir tane dede bakıyordu bizim köyde. Karısı ölmüş, tek başına yaşayan arada kendi kendine konuşan bir dedeydi. Bizim kahveye gelir giderdi. Yanında da kaşıkları olurdu. Kahvede kaşık açardı. Çok tatlı biriydi. Birgün ben de gittim yanına “ya dedim dede bana da bak.” Beni kırmadı kaşıklarını çıkardı ve dua okudu. Bana yedi dilek dilememi söyledi ve ben dileğimi diledim. Yedi tane kaşığı ayrı ayrı beze sardı ve üstünü kapadı. Hangisi açılırsa o gerçekleşecek dedi. Cidden tövbe ya Rabbim! Açıldı o bezlerden biri araba dilemiştim tabii ki Allahtan diledim kaşıktan değil. Ve gerçekleşti. Arabamı aldım. (KK9)

Kaşık ve Eldiven Falı : Yakutlarda, ev yapılmak istendiğinde, dua edilip eldiven atılır, düşme esnasında hangi yüzünün yukarı gelip gelmediğine göre fala bakılır. Uğurlu geldiğinde pişirilen yemeğin karıştırıldığı kaşıkla benzer ritüeller tekrarlanır (Duvarcı, 1993: 27). Yakut kültüründe ev inşa etme süreci yalnızca fiziksel bir yapı oluşturma eylemi değil aynı zamanda ruhsal ve metafiziksel bir dengeyi gözetme pratiğidir. Bu bağlamda inşaatın hayırlı olup olmadığını anlamak adına belirli ritüeller gerçekleştirilir. Bunlardan biri, eldiven atarak yapılan bir kehanet yöntemidir. Eldivenin düşme şekli, inşa edilecek evin geleceği hakkında bir işaret olarak yorumlanır. Eğer eldivenin belirli bir yüzü yukarı gelirse, evin temellerinin sağlam olacağına ve o hanede bolluk ile huzurun hâkim olacağına inanılır. Bu ritüelin olumlu sonuç vermesi durumunda, pişirilen yemeğin karıştırıldığı kaşık da benzer bir amaçla kullanılarak bu uğurlu enerjinin devam etmesi sağlanmaya çalışılır. Kaşık, yaşamın temel kaynaklarından biri olan yemeği karıştırdığı için onunla yapılan bu ritüel aynı zamanda bereketin ve birlikteliğin simgesi olarak kabul edilir. Böylece inşa edilecek evin yalnızca fiziksel olarak değil manevi ve kültürel açıdan da güçlü bir temel üzerine oturtulması amaçlanır.

Dünürümün akrabası olan kadına fal baktırma girişimine girdim. Kendisi ateş falı bakıyordu. Üç harflilerle ilgilendiğini duymuştum. Deniz kenarında bir kentte yaşıyordu. Bir gün yaşadığım şehre gelince ben de baktırmak istedim. Çünkü dünürüm çok övüyordu. Böyle şeylerden korkarım yalan değil ama bir kereden bir şey olmaz diye düşündüm. Geldiğinde ısrar minnet üzerinde fal bakmayı kabul etti. Gece vakti ateş yaktı ve birkaç dua okudu. Oda karanlıktı tabii. Neden gece vakti yaptığını sorduğumda bana korkutucu bir şekilde gülerek “Gece onların gündüzüdür. Geceyi çok severler.” dedi ve devamında şunları ekledi: “Eskiden insanlar ve cinler bir arada yaşarlarmış. Daha sonradan çok fazla güçlü oldukları için Allah onları ayırmış ve cinleri geceye hapsetmiş.”

Tüylerim ürpermişti. Rabbim cinlerden mi korkacak! Tövbe haşa deyip masadan kalkmak üzereyken beni tuttu ve “dur, korkma!” dedi. Bende kaçtım ne yalan söyleyeyim. Eve gidip Kur’an okudum. (KK8)

Ateş Falı: Günümüzde Anadolu’da da yaşayan bu uygulama ile; ateşin alevi, rengi, dumanı, çıkardığı sese göre tahminde bulunmaktadır (Duvarcı, 1993: 27). Günümüzde Anadolu’da hala varlığını sürdüren bu geleneksel uygulamada, ateşin hareketleri çeşitli anlamlar yüklenerek yorumlanmaktadır. Ateş falında alevin şekli, rengi, dumanın yoğunluğu ve çıkardığı sesler, geleceğe dair ipuçları verdiği düşünülen unsurlar arasındadır. Örneğin, alevin sakin ve dengeli yanması, huzurlu ve olumlu gelişmelerin habercisi olarak değerlendirilirken aniden yükselen ve kıvılcımlar saçan alevler, heyecan verici ancak belirsizlik içeren olaylara işaret edebilir. Dumanın koyu ve yoğun olması sıkıntılı bir dönemin veya alınacak bir haberin göstergesi olarak yorumlanırken hafif ve dağınık duman ise belirsizliklerin ortadan kalkacağına dair bir işaret olarak kabul edilir. Aynı şekilde, ateşin çıkardığı çıtırtılar ve yanma sesleri de falcının yaptığı yoruma yön veren faktörlerdendir. Bu tür kehanet yöntemleri geçmişten günümüze birçok toplumda farklı şekillerde varlığını sürdürmüş olup Anadolu’da özellikle mistik inanışlara sahip bireyler arasında ilgi görmeye devam etmektedir.

Fala bu sefer eğlenmeye değil ciddi bir şey için gitmek istedim ve torunum için fal baktırdım. Torunum yeşil gözlü, upuzun kumral saçları olan tatlı mı tatlı 2 yaşında bir kızdı. Hep hastaydı ve yürüyemiyordu. Herhangi bir sağlıksal problemi yoktu yürümekte. Falcı teyzemize bu kızımı da alıp gittim. Ona su falı baktı. Çok büyük derecede nazar olduğu ortaya çıktı. Hemen Arapça bir şeyler yazdı, kenara koydu ve o fal baktığı suyu da baktığı gibi döktü. Sonra başka bir su koydu bu sefer bardağa koydu ama. Bardağı aldı üfledi, okudu ve içine o Arapça kağıdı attı. Bana her gün içir bu suyu sonra yürüyecek ve nazarı kalmayacak dedi. Sonra da gel muska yapalım dedi. Gerçekten de yedi gün boyunca o sudan içirdim. Yürüdü de koşmaya bile başladı hatta. Sonra tekrardan muska için gittim. Kırk tane çörek otuna Yasin okuduk ve muskaladık. Torunum yirmi beş yaşına geldi hala o muskayı takar ve gezer. Faldan korkmam, inanmam da diyemeyeceğim. Biz bunların içine doğduk çünkü çevremiz hep böyleydi. (KK4)

Su Falı : Suya bakılarak görülmeyeni görmedir. Çok zaman bakan ile yoran ayrı kişilerdir. Saf olmaları sebebiyle bakma işi daha çok çocuklara yaptırılır. (Duvarcı, 1993: 38). Suya bakarak bilinmeyi görme geleneği, insanın doğası gereği meraklı ve keşfetmeye istekli ruhunun bir yansımasıdır. Su hem fiziksel hem de metaforik anlamda derinlikleri ve gizemleri barındıran bir elementtir. Bu bağlamda suya bakmak, bireyin içsel dünyasına ve evrenin sırlarına dair bir ayna tutma eylemi olarak değerlendirilebilir. Su, yansıttığı görüntülerle kişinin bilinçaltındaki düşünceleri ve duyguları açığa çıkarma potansiyeline sahiptir. Bakan ile yorucu kişinin ayrı olması, bu geleneğin çok katmanlı yapısını ortaya koyar. Çocukların bu tür uygulamalarda yer alması, onların saf ve masum bakış açılarıyla geleceği yorumlama yeteneklerinin bir ifadesidir. Çocuklar, henüz toplumsal normlar ve beklentilerle şekillenmemiş zihinleriyle suyun derinliklerinde farklı anlamlar bulabilirler. Onların sezgileri, bazen yetişkinlerin göz ardı ettiği gerçekleri açığa çıkarabilir. Bu durum suya bakmanın sadece bir kehanet aracı değil aynı zamanda bir keşif ve öğrenme süreci olduğunu gösterir.

Kardeşimle beraber tarot baktırmaya gittik. Falcı kadın kardeşime her şeyi söyledikten sonra sıra bana geldi. Ben de alaycı yaklaştığımdan belki de bilmiyorum, “Ben sana bakamam, senin enerjin ve yıldızın çok yükse baksam bile çıkmaz.” Dedi ve bizi yolladı. Bilmiyorum belki alay ettiğim için beni sevmedi ya da gerçekten dedikleri doğrudur. Ben biraz daha fala inanma, falsız da kalma diyenlerdenim. Bu yüzden falda iyi bir şey çıkarsa ona inanırım, kötü şeylere inanmam. Korktuğumu düşünmüyorum açıkçası. Benim için bir eğlenme aracı denilebilir. (KK13)

Ben kahve falı baktırmam. Genellikle tarot baktırım ve tarotu da fal olarak saymam. O bir enerjidir bence. Kartların enerjisiyle ortaya çıkar. Çevremde bakan kimse yok. Genellikle sosyal medya üzerinden baktırım. Örnek verecek olursam twitter’den baktırım tarot. Oradaki bakan kişiye bilgilerimi söylerim bu bilgiler ad, doğduğun tarih ve ilişki durumun buna göre size açılım yapar. Mesela katına açılımı yaptırmayı çok severim bu da aşk falı demektir. Kahve falına oranla doğruluğu daha yüksektir. (KK25)

Tarot baktırmayı çok severim. Herkese de baktırmam. En önemli şey çünkü bakan kişinin objektif yorum yapmasıdır. En yakın arkadaşım tarot bakar. Dedikleri de genel olarak çıkar. Çünkü ben hep ısrar ediyorum baksın diye o da benden sıkılıp bakmıyor. (KK31)

İskambil ve Tarot Falı : Oyun kâğıtlarının ayrı anlamları vardır. Destenin farklı biçimlerde açılmasından farklı anlamlar çıkarılır. (Duvarcı, 1993: 35). İskambil veya Tarot falı oyun kâğıtlarının derin sembolik anlamları üzerinden geleceği yorumlama pratiğidir. Her bir kart kendi içinde bir hikâye barındırırken bu kartların bir araya gelmesiyle oluşan kombinasyonlar, bireyin yaşamındaki karmaşık durumları ve olasılıkları açığa çıkarır. Kartların açılış biçimi yani hangi sırayla ve hangi düzenle yerleştirildiği yorumun zenginliğini ve derinliğini belirler. Bu adeta bir yaşam haritası oluşturma sürecidir. Her kart bireyin içsel yolculuğunda bir dönüm noktasını veya önemli bir temayı temsil eder.

Küçükken bizim mahallede falcı teyze vardı. Küçükken dediğimde 15 yaşında falandım. Bu falcı teyze hep gider gelirdik. Bize hep derdi ki “Dünya değişecek. Öyle bir yer olacak ki aklınız hayaliniz durur. Şimdi çektiğiniz kıtlık, sıralar bitecek. Ama daha büyük sorunlar başlayacak. İnsanlar bir kutuya girecek oradan ilk başta seslerini duyacaksınız. Sonra daha büyük bir kutuya girecek oradan da yüzlerini göreceksiniz. Soyтары olacak hepsi. Haberleşmek için iplere bağlı kalmayacaksınız. Sihirli bir kutudan haberleşeceksiniz. Koydun mu şalvarının içine oradan çıkarıp oğlunu arayabileceksin. Dört tane oğlun olacak. Hepsi de sana çok iyi bakacak. Korkma açıkta kalmayacaksın.” Bu lafları işitince bana çok büyük korku geldi. Eve gittim abdest aldım, Kur’an okudum. Allah’a şirk koştüğümü düşünüp tövbe ettim ve 60 gün oruç tuttum. Rabbim inşallah beni affetmiştir. Fal işine bulaşmak büyük günah ve haramdır. Gaybı, Allah’tan başka kimse bilemez. (KK3)

Benim baktırdığım şey tam bir fal mı nitelendiremiyorum desem doğru değil. Rüyaya yattım. Bunu da annemden öğrendim. Genelde bahar döneminde hidrellez zamanında zeytin yiyip uyurduk gençken. Daha sonra annem dedi ki “Uyumadan önce iki rekât namaz kıl ve istiareye yatma duasını et ve duanı Allah’a söyle. Hayırlıysa senin içi yeşil renk, hayırsızsa kırmızı renk göreceksin sonrada üç zeytini ye ve sağ tarafına yatıp uyu.” dedi. Çok korktum ama yapmak da istiyorum. Gene de gençliğin verdiği şey yapmaya karar verdim. Gece abdest aldım. Yatsı namazını da kıldıktan sonra üstüne iki rekât namaz kıldıktan sonra istiareye yattım. Rüyamı anlatmak istemiyorum ama evet o renklerden birini gördüm. Direkt renk olarak değil tabii ki bir obje olarak da düşünebilirsiniz. Başka da falla bir işim olmadı. (KK7)

Rüya Yorumu ve Fal : Rüya görülen nesnelere, yaşanan olaylar üzerine yapılan yorumlardır. Rüya tabiri konusunda birçok eser yazılmıştır. Hz. Yusuf kıssası başta olmak üzere birçok İslâmî metinde de rüya motifi vardır (Duvarcı, 1993: 36-37). Rüya tabiri, rüyalarda görülen nesnelere ve yaşanan olayların belirli sembolik anlamlar çerçevesinde yorumlanmasını içeren eski bir uygulamadır. Bu gelenek, farklı medeniyetlerde çeşitli biçimlerde ele alınmış olup, özellikle İslam kültüründe önemli bir yer tutmaktadır. Hz. Yusuf kıssası, rüya yorumlamanın dini bağlamda en bilinen örneklerinden biridir. Kur’an-ı Kerim’de, Hz. Yusuf’un hem kendi rüyalarını hem de başkalarının rüyalarını yorumlama yeteneğine sahip olduğu ve bu yorumların geleceğe dair öngörüler içerdiği anlatılmaktadır. Bu nedenle, İslam kültüründe rüyalar sadece bireysel deneyimler olarak değil aynı zamanda ilahi mesajlar içeren işaretler olarak da görülmüştür.

KAYNAK KİŞİLERİN DİJİTAL ORTAMDA FAL BAKTIRMALARI:

20.yüzyılın son çeyreğinde bilimsel ve teknolojik gelişmelerin hız kazanmasıyla birlikte, farklı iletişim araçlarını ve platformlarını bir araya getiren temel bir güç ortaya çıkmıştır. (Baldini, 2000: 105) Bu dönüşüm, küresel bilgi akışını hızlandırarak bireyler ve toplumlar arasındaki etkileşimi daha önce görülmemiş bir seviyeye taşımıştır. Birçok ortaya çıkan dijital uygulamalarla insanların hayat şartları da bir nebze olsa değişime uğramıştır. Fal işiyle uğraşan birçok kişi artık bu uygulamaları dijital üzerinden yapmaya başlamışlardır. Sosyal medya, uygulamalar örnek olarak gösterilebilir. Fal hizmeti sunan kişiler, kahve falı, tarot gibi çeşitli fal türlerini kullanarak fal baktıran bireylere kehanette bulunurlar. Bu süreçte, falcılar baktıran kişinin elinde somut bir veri olup olmadığına bağlı olarak farklı yöntemler uygular. Örneğin, kahve falı için baktıran kişiden fincanın fotoğrafı istenir. Eğer böyle bir görsel yoksa, falcı kişinin niyet etmesini ve belirli sorulara yanıt vermesini talep eder. Ardından, seçilen fal türünün gerektirdiği tekniklere göre yorumlama yaparak geleceğe dair öngörülerde bulunur. Bu hizmet karşılığında falcılar maddi kazanç elde eder ve birçok kişi bu işi geçim kaynağı olarak sürdürmektedir. Sosyal medya üzerinden fal bakan kişilerin istedikleri sorulara şu şekilde sıralanır: Ad-soyad, doğum tarihi ve doğum yeri. Eğer fal, bir merak için baktırılacaksa örneğin aşk için karşıdaki kişinin aynı şekilde bilgilerini alıp yorum yapmaktadırlar. Her bakılan fal içinse ayrı bir fiyat listesi vardır. Bu fallar genellikle durugörü (zihin okuma veya içine doğma), tarot çeşitleri, kahve falı olarak sıralanabilir. Uygulama üzerinden bakılan falda üyelik istenir ve bu üyelik doğrultusunda ücretli baktırabileceğiniz ve ücretsiz baktırabileceğiniz sınırlılıklar ve falcılar gösterilir. Bu durumdan sonra da kişisel bilgiler istenerek fala başlanır. Dijitalleşmenin hız kazanmasıyla birlikte, geleneksel falcılık uygulamaları da online platformlara taşınmış ve ticari bir boyut kazanmıştır. Artık insanlar kahve falı, tarot gibi yöntemlerle sosyal medya ve mobil uygulamalar üzerinden fal baktırmaktadır. Falcılar, danışanlardan fotoğraf, doğum tarihi veya niyet gibi bilgiler alarak yorum yapmaktadır. Bu süreç, falcılığı sadece bir eğlence aracı olmaktan çıkarıp, maddi kazanç sağlanan bir sektöre dönüştürmüştür. Teknolojinin getirdiği bu dönüşüm, insanların falcılığa olan ilgisini artırırken aynı zamanda mahremiyet ve güvenilirlik gibi yeni tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

Falaadin uygulamasını genellikle falcı arkadaşım olmadığı zamanlarda kullanıyorum. Hikâyesi beni etkiledi ve aynı zamanda da verdikleri veriler doğru da çıkıyor denilebilir. Bana aşık olduğum çocukla evleneceğim söylenmişti ve cidden de şuan evli olmasak da sevgiliyiz. En güvendiğim uygulama denilebilir. (KK:31)

Genellikle X platformu üzerinden fal baktırmaktayım. Orada özel bir falcım var bana ve fal baktıranlara danışan olarak hitap eder. Ücreti attığı ibana yatırdıktan sonra fal bakımına başlar ve dedikleri de doğru çıkar denilebilir.

Daha sonra da bizden memnuniyet içeren bir yazı ister sonra da onu sayfasında paylaşır. Ben de kendisini bu memnuniyet yazılarını görüp yazmıştım denilebilir. (KK32)

Astrofal uygulamasına üyeyim ve rüya tabirine, günlük burç yorumlarına kadar da bilgi veriyor. Bu platformdaki kişiler gerçek ve benimle canlı görüşüyorlar. Puanlarına yani tercih edilmelerine göre de uygulama bir ücret belirlemiş onu ödüyorum. Bir eğlence amaçlı eklemiştim ama şu an gerçekten de bağımlıyım. Her dediği doğru çıkıyor. (KK33)

Tiktok uygulaması üzerinden fal baktırmıştım. Burası bir fal sitesi değil. Canlı yayın açıyor ve kollektif bir açılım yapabiliyor. Belirli nesnelere var. Karşıdaki kişiye istediği nesneyi gönderdiği zaman senin sorunu alıyor ve evet, hayır diye bakıyor. Sonradan öğrendim ki bu nesnelere hepsi paralıymış. Uygulamayı hemen sildim çünkü büyük bir para göndermişim. (KK34)

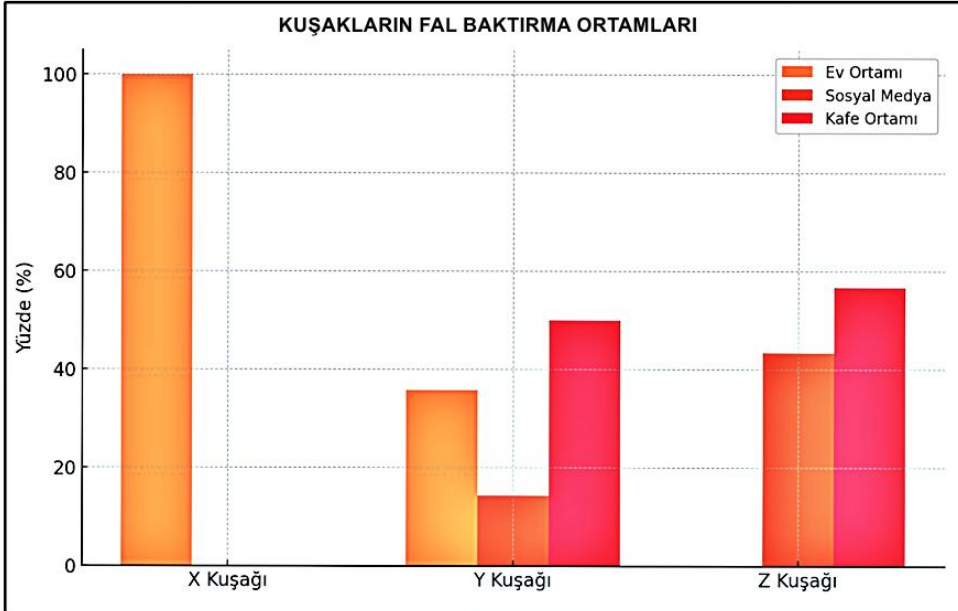
Instagram'da fal üzerine çok fazla reels görüyorum. Bunlardan bir tanesine girip sayfasını incelemiştim ve bana çok korkunç gelmişti. Fal baktırmadım ama bu gibi şeyleri incelemeyi severim, eğlenirim. Bu uygulamalara para vermek bana çok saçma gelir. (KK35)

Genellikle sosyal medya üzerinden fal gibi metafizik algıları takip ederim ama inanmam. Örneğin karşıma çıkan bir reelste bunu şu kadar kişiye gönderirsen gerçekleşecek gibi şeyler yazıyordu. Tamamen saçmalık. Benim kaderim orada sosyal medyada çıkan şeylere mi bağlı. Bence bunlar gerçek değil. Bunlar yerine oturup kendimizi geliştirmemiz lazım. (KK29)

Arkadaşlarla boş zamanımızda oturup fal uygulamalarına fal göndeririz. Öyle körü körüne inanan bir kişi değilim fakat fal uygulamalarından bazılarının dedikleri çıkıyor. Örneğin; falcı bacı uygulaması. Kızım bunların dolandırıcılık ve telefonların dinlendiğini söylüyor ama zaten inandığım için değil vakit geçsin diye baktırıyorum. (KK14)

KAYNAK KİŞİLERİN FAL BAKTIRDIĞI MEKÂNLAR:

Kişinin kendisini rahat ve güvende hissettiği çevrede bakılan fal olgusu teknolojik gelişmelerin de beraberinde getirdiği yeniliksel bağlamlar açısından değişmiştir. Bu mekânlar genellikle ev, kafe, fal bakan kişinin ortamı(ofisi), sosyal medya ve uygulamalar olarak çerçevelenmiştir. Falcılık mekânlarının dağılımında, X kuşağı bireylerinin çoğunluğu (%75) ev ortamını tercih ederken Y kuşağı %60 oranında sosyal alanlarda (kafe vb.) fal baktırmayı seçmektedir. Z kuşağı ise %80 oranında dijital ortamları kullanarak bu geleneği modern bir boyuta taşımıştır. Bu durumsa aşağıdaki grafikte beraber yüzdelik olarak sergilenmiştir:

Şekil 1: Kuşaklar arasındaki fal baktırma ortamları çubuk grafiği ile desteklenmiştir.

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Falcılığın mekânsal tercihleri bireylerin sosyalleşme biçimleri teknolojiye adaptasyon seviyeleri ve kuşaklar arası farklılaşan yaşam tarzlarıyla sıkı bir ilişki içindedir. Tarih boyunca fal yalnızca bir kehanet pratiği değil aynı zamanda kültürel ve sosyal bir ritüel olarak varlığını sürdürmüştür. Ancak teknolojik gelişmelerle birlikte bu gelenek mekânsal bağlamda önemli bir dönüşüm yaşamıştır. X kuşağı geçmişten gelen geleneksel alışkanlıklarını

koruyarak falcılığı genellikle ev ortamında deneyimlemeyi tercih etmektedir. Bu kuşağın %75'i, falı sadece bir gelecek öngörme aracı olarak değil aynı zamanda aile içindeki bağları güçlendiren duygusal paylaşımları artıran bir etkinlik olarak görmektedir. Evde gerçekleştirilen fal ritüelleri samimiyet ve güven duygusu sunarak bu kuşak için nostaljik bir kültürel miras niteliği taşımaktadır, y kuşağı ise sosyal yaşamın merkezinde yer almayı ve bireysel deneyimlerden çok toplumsal etkileşimleri ön planda tutmayı tercih ettiğinden, fal baktırma süreçlerini genellikle kafe ve sosyal alanlara taşımıştır. Bu eğilim y kuşağının falı sadece bir kehanet aracı olarak değil aynı zamanda arkadaş gruplarıyla yapılan eğlenceli bir aktivite ve sosyalleşme fırsatı olarak değerlendirdiğini göstermektedir. Bu mekanlar falcılığa modern ve dinamik bir atmosfer kazandırarak bireylerin günlük kaygılarından uzaklaşmalarına ve sosyalleşme ihtiyaçlarını karşılamalarına olanak tanımaktadır kuşağı ise dijitalleşmenin içine doğmuş bir nesil olarak falcılığı büyük ölçüde sanal ortama taşımıştır. Bu kuşağın %80'i mobil uygulamalar, sosyal medya platformları ve yapay zekâ destekli fal sistemleri aracılığıyla fal deneyimini daha hızlı ve erişilebilir hale getirmiştir. Geleneksel falcılarla birebir temas kurmaya daha mesafeli yaklaşan z kuşağı dijital platformların sunduğu anonimlik ve çeşitlilik sayesinde falı eğlenceli, interaktif ve kişiselleştirilmiş bir deneyim olarak görmektedir. Teknolojinin sunduğu esneklik, bu kuşağın falı sadece bir kehanet pratiği değil aynı zamanda dijital eğlence ve kendini keşfetme yöntemi olarak kabul etmesini sağlamıştır. Falcılığın mekânsal dönüşümü, toplumsal yapının değişimi ve kuşaklar arasındaki farklılaşan yaşam tarzlarıyla paralel bir gelişim göstermektedir. X kuşağı falı geleneksel ve samimi bir bağlamda yaşarken y kuşağı onu sosyal bir etkinlik haline getirmiş z kuşağı ise dijital dünyanın sunduğu imkanlarla bu geleneği modernize edip sanal bir boyuta taşımıştır. Bu eğilimler falcılığın zaman içinde yalnızca bir inanç sistemi olarak değil aynı zamanda bireylerin kimliklerini, sosyalleşme biçimlerini ve teknolojiye adaptasyonlarını yansıtan bir kültürel fenomen haline geldiğini göstermektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER:

Fal ve falcılık, insanın bilinmezliğe duyduğu merakla şekillenmiş ve yüzyıllar boyunca toplumsal ritüellerin ayrılmaz bir parçası olarak varlığını sürdürmüştür. Eskişehir örneği üzerinden yapılan bu çalışmada x, y ve z kuşaklarının falcılık algıları, uygulamaları ve bu geleneğe yükledikleri anlamlar ele alınmıştır. Araştırma sonuçları, kuşaklar arasındaki farkları ortaya koyarken falcılığın evrensel bir bağ kurma ve umut arayışı işlevini de koruduğunu göstermektedir. X kuşağı araştırmaya göre falcılığı %75 oranında ev ortamında uygulamaktadır. Kahve falı ve yıldızname gibi geleneksel türler, bu kuşağın toplumsal dayanışmasını pekiştiren unsurlar olarak öne çıkmaktadır. X kuşağı bireyleri falı yalnızca eğlence değil aynı zamanda kültürel bir mirasın devamı olarak değerlendirmekte ve bunu nesiller arasında aktarmaya özen göstermektedir. Y kuşağı, modern dünyanın değişkenlikleriyle şekillenmiş bir kuşak olarak falcılığı hem bireysel hem de sosyal bir aktivite olarak görmektedir. Araştırma bulgularına göre, bu kuşağın %60'ı kafe ortamında fal baktırmayı tercih etmektedir. Kahve falının yanı sıra tarot ve astroloji gibi alternatif yöntemler, Y kuşağının kişisel gelişim ve ilişkilerde rehberlik arayışında popülerleşmiştir. Aynı zamanda dijital platformların etkisiyle y kuşağında falcılığın erişilebilirliği artmış ve bireysel deneyimlerin bir parçası haline gelmiştir. Z kuşağı ise dijital dünyanın içinde doğmuş bir nesil olarak falcılık gibi geleneksel uygulamalara daha eleştirel yaklaşmaktadır. Ancak bu kuşağın %80'i fal baktırmayı dijital platformlar ve mobil uygulamalar aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Özellikle tarot ve astroloji odaklı uygulamalar y kuşağı arasında bilimsel bir altyapıya dayandığı düşünüldüğü için daha fazla rağbet görmektedir. Ayrıca, bu kuşağın falcılığı eğlence ve anlık tatmin aracı olarak gördüğü, sosyal medyanın etkisiyle bu alandaki eğilimlerini şekillendirdiği gözlemlenmiştir. En popüler fal türleri, X kuşağında kahve falı ve yıldızname, y kuşağında kahve falı ve tarot, z kuşağında ise tarot ve astroloji olarak değişiklik göstermektedir. Dijital platformların kullanım oranları incelendiğinde z kuşağının bu alanı baskın şekilde benimsediği, Y kuşağının ise hem dijital hem de yüz yüze fal deneyimlerini dengeli bir şekilde kullandığı görülmüştür. Grafiklerden de görüldüğü üzere, falcılığa inanma oranı x kuşağında %62,5 gibi yüksek bir seviyede iken y kuşağında %57,1'e ve z kuşağında %46,7'ye düşmektedir. Buna rağmen falcılık tüm kuşaklarda farklı işlevler üstlenerek toplumsal bir fenomen olmayı sürdürmektedir. Sonuç olarak fal ve falcılık, her kuşağın ihtiyaçlarına ve değerlerine göre yeniden şekillenmiş, geçmişten gelen kültürel mirası modern dünyaya adapte ederek varlığını korumuştur. X kuşağı için bir gelenek ve dayanışma unsuru olan fal Y kuşağı için bir rehberlik ve sosyal paylaşım aracı z kuşağı için ise eğlenceli ve teknolojik bir deneyim halini almıştır. Bu bulgular, falcılığın yalnızca bireysel bir inanç veya uygulama olmadığını, aynı zamanda kuşakların sosyo-kültürel ve teknolojik bağlamlarındaki değişimlerini anlamak için önemli bir pencere sunduğunu göstermektedir.

Kaynak Kişiler:

X Kuşağı:

KK1: Ayten Kaya, yaş:59, Ev Hanımı

KK2: Ayşe Uzun, yaş:60, Ev Hanımı

- KK4: Kadın birey, yaş:55, Emekli Memur
KK5: Fatma Güzel, yaş:53, Temizlik Görevlisi
KK6: Gülten Ergün, yaş:57, Ev Hanımı
KK7: Nurten Özdemir, yaş:51, Emekli
KK8: Gülşen Yaşar, yaş:45, Özel bir iş yerinde çalışıyor.
KK9: Erkek birey, yaş:55, Sınıf Öğretmeni

Y Kuşağı:

- KK36: Merve Sağ, yaş:30, öğretmen
KK3: Elif Bekir, yaş:30, Özel Sektör
KK10: Kadın birey, yaş:35, Ev Hanımı
KK11: Mehmet F., yaş:40, mühendis
KK12: Gülçin Sarımehmetoğlu, yaş:34, hemşire
KK13: Sevilay M., yaş:33, Çalışmıyor
KK14: Gülnur Y., yaş:35, Öğretmen
KK15: Deniz Ünoğlu, yaş:36, Öğretmen
KK37: Kadın birey, yaş:35, Öğretmen
KK16: Nazlı İnan, yaş:36, Memur
KK17: Ali Ş. yaş:38, Avukat
KK18: Mehmet K., yaş:39, Öğretmen
KK19: Kadın Birey, yaş:39, Öğretmen
KK20: Ebrar Sönmez, yaş:36, İşletme Sahibi
KK37: Kadın Birey, yaş:33, Özel Sektör

Z Kuşağı:

- KK21: Merve Onat, yaş:19, Üniversite Öğrencisi
KK22: Gülşah Onat, yaş:27, Hemşire
KK23: Mert Vural, yaş:26, Doktora Öğrencisi
KK24: Büşra Demir, yaş:27, Öğretmen
KK25: Yiğit Baydemir, yaş:22, Üniversite Öğrencisi
KK26: Ogün Güneş, yaş:27, Mühendis
KK27: Ebru Özer, yaş:27, Öğretmen
KK28: Can Savaşlı, yaş:24, İletişim Tasarım Sorumlusu
KK29: İrem S., yaş:19, Üniversite Öğrencisi
KK30: Kadın birey, yaş:18, Üniversiteye hazırlanıyor.
KK31: Merve Çam, yaş:25, Yüksek Lisans Öğrencisi
KK32, Ece K., yaş:20, Üniversite Öğrencisi
KK33: Gülsu Onat, yaş:19, Üniversite Öğrencisi
KK34, Ayça Çiçek, yaş:19, Üniversite Öğrencisi
KK35: Ahmet G., yaş:19, Üniversite Öğrencisi

KAYNAKLAR:

- AYDIN, M. (1995). TDV (12.cilt), İslam Ansiklopedisi.
- BALDİNİ, M. (2000). İletişim Tarihi (çev.: Gül Batuş), Avcıol Basım Yay., İstanbul.
- BORATAV, P. (1994).100 Soruda Türk Folkloru, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- DUVARCI, A. (1993). Türkiye’de Falcılık Geleneği ile Bu Konuda İki Eser, Ankara.
- ERSOYLU, H. (1997)., “Fal, Falnâme ve Bir Çiçek Falı: “Der Aksâm-ı Ezhâr” Türkiyat Mecmuası, c. 20, s. 195-254, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul.
- ERTAYLAN, İ. (1951). Falnâme, Sucuoğlu Matbaası, İstanbul.
- REDDEN, Guy, "Magic Happens: A New Age Metaphysical Mystery Tour", *Journal of Australian Studies*: 101
- YILMAZ, E. (2020). Çekim Yasası ve Kişisel Gelişim. Ankara: Hayat Yayınları.
- (SCHWİTZGEBEL, Eric (2006), "Belief", ZALTA, Edward (Ed.), The Stanford Encyclopedia of Philosophy).
- TDK; Türkçe Sözlük 1; (1998). TDK Yay: 549; Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- WHİTTAKER, S. Secret attraction 4 Mart 2016 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi., *The Montreal Gazette*, 12 May 2007.